

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА

**ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішення методичної ради університету
29 серпня 2024 року,
протокол № 1.

Перша проректорка, голова методичної
ради університету, кандидатка наук з
державного управління, доцентка

_____ Ірина КОВТУН

29 серпня 2024 року

М.П.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
навчальної дисципліни
«Економіка і фінанси підприємства»
для підготовки на першому (освітньому) рівні
здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра
за спеціальністю 073 Менеджмент
галузі знань 07 Управління та адміністрування
за денною формою навчання

м. Хмельницький
2024

РОЗРОБНИК:

Доцентка кафедри менеджменту, економіки,
статистики та цифрових технологій,
кандидатка економічних наук, доцентка
26 серпня 2024 року

Дар'я АРЗЯНЦЕВА

СХВАЛЕНО

Рішення кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій
27 серпня 2024 року, протокол № 1 .

Завідувачка кафедри, кандидатка
економічних наук, доцентка, доцентка
кафедри
27 серпня 2024 року

Наталія ЗАХАРКЕВИЧ

Деканеса факультету управління та
економіки, кандидатка економічних наук,
доцентка
27 серпня 2024 року

Тетяна ТЕРЕЩЕНКО

ПОГОДЖЕНО

Рішення методичної ради університету
29 серпня 2024 року, протокол № 1.

Перша проректорка, голова методичної ради
університету, кандидатка наук з державного
управління, доцентка
29 серпня 2024 року

Ірина КОВТУН

Обліковий обсяг – 2,81 ум.др.арк.

ЗМІСТ

	Стор.
1. Структура вивчення навчальної дисципліни	– 3
1.1. Тематичний план навчальної дисципліни	– 3
1.2. Лекції (<i>теми і плани</i>)	– 4
1.3. Семінарські заняття	– 6
1.4. Самостійна робота студентів	– 35
1.5. Підсумковий контроль	– 38
2. Схема нарахування балів	– 42
3. Рекомендовані джерела	– 43
4. Інформаційні ресурси в Інтернеті	– 46

1. Структура вивчення навчальної дисципліни

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин											
		Денна форма навчання						Заочна форма навчання					
		Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
			Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін.зав.	СРС		Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін.зав.	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.	Основи економіки і фінансів підприємства	6	1	1	–	–	4	6	–	–	–	–	6
2.	Ресурсний потенціал підприємства	6	1	1	–	–	4	6	–	–	–	–	6
3.	Виробнича програма та виробнича потужність підприємства	10	2	2	–	–	6	10	–	–	–	–	10
4.	Майнові ресурси (активи) підприємства	20	6	6	–	–	8	20	2	4	–	–	14
5.	Персонал підприємства, продуктивність, мотивація та оплата праці	10	2	2	–	–	6	10	1	–	–	–	9
6.	Фінансові ресурси (капітал) підприємства	10	2	2	–	–	6	10	–	–	–	–	10
7.	Поточні витрати підприємства та собівартість продукції	10	2	2	–	–	6	10	1	1	–	–	8
8.	Доходи та цінова політика підприємства	10	2	2	–	–	6	10	1	–	–	–	9
9.	Фінансові результати діяльності підприємства	10	2	2	–	–	6	10	1	1	–	–	8
10.	Фінансово-майновий стан підприємства та методи його оцінки	16	4	4	–	–	8	16	1	–	–	–	15
11.	Економічна безпека підприємства та його антикризова діяльність як складова антисипативного менеджменту	12	2	2	–	–	8	12	1	–	–	–	11
	Всього годин:	120	26	26	–	–	69	120	8	6	–	–	106

1.2. Лекції

№ з/п	Назва і план теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	2	3	4
1.	Основи економіки і фінансів підприємства	1	-
1.1. 1.2. 1.3.	Підприємство як суб'єкт та об'єкт ринкових відносин. Організаційно-економічні умови функціонування підприємств. Види підприємств, їх класифікація.		
2.	Ресурсний потенціал підприємства	1	-
2.1. 2.2. 2.3. 2.4.	Поняття ресурсного потенціалу підприємств. Складові ресурсного потенціалу, їх взаємозв'язок та характеристика. Методичні засади оцінки ресурсного потенціалу підприємства. Основні напрями підвищення ефективності ресурсного потенціалу підприємства.		
3.	Виробнича програма та виробнича потужність підприємства	2	-
3.1. 3.2. 3.3. 3.4. 3.5.	Зміст, завдання та місце виробничої програми в системі господарських планів підприємства. Ресурсне забезпечення виробничої програми підприємства. Поняття та види виробничої потужності підприємства. Система показників виробничої потужності підприємства. Чинники впливу на виробничу потужність підприємства та резерви її зростання.		
4.	Майнові ресурси (активи) підприємства	6	2
4.1. 8.2. 8.2.1. 8.2.2. 8.2.3. 8.2.4. 8.2.5. 8.3. 8.3.1. 8.3.2. 8.3.3. 8.3.4.	Сутність активів підприємства та їх місце в системі ресурсного забезпечення діяльності. Поняття, склад та класифікація необоротних активів підприємства: 8.2.1. Основні засоби підприємства як складова необоротних активів, їх склад та характеристика. Оцінка основних засобів. 8.2.2. Амортизація як інструмент відтворення основних засобів: поняття, методи нарахування. 8.2.3. Методичні інструменти оцінки стану, руху та ефективності використання основних засобів підприємства. 8.2.4. Нематеріальні активи підприємства: сутність, класифікація, призначення, особливості формування та відтворення. 8.2.5. Оборотні активи підприємства: економічна сутність та класифікація. 8.3. Поняття та особливості кругообороту оборотних активів підприємства. 8.3.1. Нормування оборотних активів. Запаси як складова ресурсного забезпечення підприємства. 8.3.2. Дебіторська заборгованість підприємства як складова економічних ресурсів підприємства. 8.3.3. Сутність і класифікація грошових активів підприємства та їх еквівалентів. 8.3.4. Оцінка ефективності використання оборотних активів підприємства		
5.	Персонал підприємства, продуктивність, мотивація та оплата праці	2	1
5.1. 5.2. 5.3.	Трудові ресурси підприємства та характеристика їх видів. Продуктивність праці: поняття і види. Основні напрями підвищення продуктивності праці та ефективності трудових ресурсів підприємства.		

1	2	3	4
5.4.	Форми мотивації праці робітників. Форми і системи оплати праці на підприємстві.		
5.5.	Мінімальна заробітна плата та її державне регулювання.		
5.5.	Тарифна система, її зміст та умови використання.		
5.6.	Сучасні системи оплати праці		
6.	Фінансові ресурси (капітал) підприємства	2	-
6.1.	Фінансові ресурси підприємства: сутність, склад, класифікація та джерела формування.		
6.2.	Капітал як складова ресурсів підприємства: сутність, класифікація та принципи формування.		
6.3.	Власний капітал підприємства: сутність, склад, класифікація, функції, відмітні особливості.		
6.4.	Позиковий капітал підприємства: сутність, склад, класифікація, функції, відмітні особливості.		
6.5.	Вартість і структура капіталу підприємства. Методичні основи аналізу капіталу підприємства.		
7.	Поточні витрати підприємства та собівартість продукції	2	1
7.1.	Характеристика витрат, їх роль та класифікація.		
7.2.	Поточні та капітальні витрати підприємства. Поняття собівартості продукції.		
7.3.	Показники собівартості продукції та порядок їх обчислення. Калькулювання собівартості продукції. Вибір калькуляційних одиниць.		
7.4.	Методи калькулювання собівартості.		
7.5.	Зміст і механізм дій виробничого левериджу		
7.6.			
8.	Доходи та цінова політика підприємства	2	1
8.1.	Доходи підприємства та їх класифікація в системі економічних показників його діяльності.		
8.2.	Сутність, механізм формування доходів від операційної діяльності підприємства.		
8.3.	Цінова політика підприємства як фактор формування його доходів від реалізації продукції: сутність та етапи розроблення.		
8.4.	Методи ціноутворення.		
8.5.	Цінова політика підприємства: сутність та методи розроблення.		
9.	Фінансові результати діяльності підприємства	2	-
9.1.	Поняття, види та класифікація фінансових результатів діяльності підприємства.		
9.2.	Місце прибутку в системі економічних показників діяльності підприємства.		
9.3.	Механізм формування чистого прибутку підприємства у взаємозв'язку з основними видами його діяльності.		
9.4.	Показники рентабельності підприємства та фактори, що їх визначають.		
10.	Фінансово-майновий стан підприємства та методи його оцінки	4	1
10.1.	Поняття фінансово-майнового стану підприємства, мета і завдання його дослідження.		
10.2.	Методи оцінки фінансово-майнового стану підприємства.		
10.3.	Сутність понять ліквідності та платоспроможності підприємства, методика їх визначення.		
10.4.	Сутність поняття фінансової стійкості підприємства. Класифікація фінансової стійкості підприємства та її визначення.		
10.5.	Показники оцінки ділової активності підприємства.		

10.6.	Комплексне оцінювання фінансово-майнового стану підприємства.		
11.	Економічна безпека підприємства та його антикризова діяльність як складова антисипативного менеджменту	2	1
11.1.	Банкрутство підприємства як результат розвитку кризових явищ в його діяльності.		
11.2.	Методичні підходи до визначення ймовірності кризи на підприємстві.		
11.3.	Інститут банкрутства: сутність, цілі та завдання.		
11.4.	Поняття, цілі та форми санації. Класифікація санаційних заходів.		
11.5.	Поняття економічної безпеки підприємств, система показників оцінювання рівня його рівня.		
	Усього	26	8

1.3. Семінарські заняття

Семінарське заняття 1

(2 теми)

Тема 1. Основи економіки і фінансів підприємства

Питання для усного опитування та дискусії

- 1.1. Підприємство як суб'єкт та об'єкт ринкових відносин.
- 1.2. Види підприємств, їх класифікація. Економічні особливості різних видів підприємств.
- 1.3. Напрями та види діяльності підприємства, права в питаннях планування та розвитку, залучення та використання ресурсів, розпорядження прибутком.

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: бізнес, підприємництво, суб'єкт підприємницької діяльності, фізична особа підприємець, підприємницьке середовище, господарська діяльність, ринкові відносини, форма власності, економічна ефективність, ресурси підприємства, економічна свобода,

Аудиторна робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Обговорення кейсового завдання 1. Визначити особливості, переваги та недоліки різних видів підприємств. Результати оформити у вигляді таблиці 1:

Таблиця 1 Характерні риси різних видів підприємств

Вид підприємства	Характерні риси	Переваги	Недоліки
1. Приватне підприємство			
2. ТОВ			
3. Товариство з додатковою відповідальністю			
4. Акціонерні товариства			
5. Виробничий кооператив			
6. Фермерське господарство			
...			
...			

Обговорення кейсового завдання 2. Визначте організаційно-правові аспекти організації підприємницької діяльності у певній сфері:

1. Оберіть організаційно-правову форму господарювання (ТОВ, ПАТ, ФОП і т.д.), обґрунтуйте свій вибір.

2. Визначить очікуваний середньорічний дохід від реалізації продукції (послуг) підприємства та планову чисельність працівників. Обґрунтуйте свій вибір. Визначте вид підприємства за даними критеріями (мікропідприємств, мале, середнє, велике).

3. Оберіть систему оподаткування (загальна чи спрощена), обґрунтуйте свій вибір.

4. У випадку необхідності ліцензування обраної діяльності, вкажіть орган ліцензування, вартість і термін дії ліцензії.

Результати оформіть у вигляді таблиць 2.

Вид діяльності - на вибір студента, в межах групи не повторюється. В коментарях до цього завдання в гугл-класі кожен студент прописує обраний вид діяльності, «31.02 Виробництво кухонних меблів» або «96.02 : Надання послуг перукарнями та салонами краси».

Таблиця 2 – Організаційно-правові аспекти організації підприємницької діяльності у сфері _____

Види діяльності	Організаційно-правова форма господарювання	Вид підприємства за критеріями:		Рекомендована система оподаткування, характеристика	Необхідність ліцензування діяльності
		очікуваний середньорічний дохід від реалізації продукції (послуг)	планова чисельність працівників		
(обраний вид діяльності)					

Тема 2. Ресурсний потенціал підприємства

Питання для усного опитування та дискусії

- 2.1. Поняття та види економічних ресурсів.
- 2.2. Взаємозв'язок потенціалу і ресурсного потенціалу підприємства.
- 2.3. Характеристика та взаємозв'язок складових частин ресурсного потенціалу підприємства.
- 2.4. Критерії оптимізації структури ресурсного потенціалу.
- 2.5. Ефективність використання ресурсів підприємства та напрями її підвищення.

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: бізнес, підприємництво, економічні ресурси, потенціал підприємства, ресурсний потенціал, оптимізація структури ресурсів, ефективність використання ресурсів, стратегічне управління ресурсами.

Аудиторна робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Обговорення кейсового завдання 1. Визначити складові ресурсного потенціалу, що характерні для підприємства (обраного Вами підприємницького проекту). Результати представити у наступній таблиці:

Складова ресурсного потенціалу	Характеристика впливу	Напрями нарощування
Трудові ресурси:		
- ...		
- ...		
Основні засоби:		
- ...		
- ...		
Фінансові ресурси:		
- ...		
- ...		

Семінарське заняття 2

Тема 3. Виробнича програма та виробнича потужність підприємства

Питання для усного опитування та дискусії

- 3.1. Поняття, значення, структура виробничої програми підприємства, її інформаційне забезпечення.
- 3.2. Умови забезпечення виконання виробничої програми підприємства.
- 3.3. Резерви зростання обсягів виробництва та реалізації продукції.
- 3.4. Поняття «виробнича потужність підприємства», «виробнича потужність структурних підрозділів, окремих ланок виробництва, основного виду обладнання».
- 3.5. Принципи та інформаційна база визначення виробничої потужності підприємства.

3.6. Системи та методи визначення потужності підприємства.

3.7. Динамічні показники виробничої потужності: вхідна, вихідна, середньорічна виробнича потужність. Баланс виробничої потужності підприємства.

3.8. Фактори впливу на ефективність використання виробничої потужності підприємства та резерви її зростання.

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: виробнича програма, показники виробничої програми, асортимент, номенклатура, валова продукція, товарна продукція, чиста продукція, умовно-чиста продукція, нормативно-чиста продукція, валовий оборот підприємства, внутрізаводський оборот, реалізована продукція, незавершене виробництво, матеріально-технічне забезпечення, матеріальні ресурси, оптимальна партія постачання, виробнича потужність; виробнича потужність структурних підрозділів, окремих ланок виробництва, основного виду обладнання; фонд часу роботи обладнання; вхідна, вихідна та середньорічна виробнича потужність; пропускна спроможність підприємства; коефіцієнт використання потужності.

Аудиторна робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Виконання студентами практичних завдань з питань теми заняття:

Завдання 1. Визначити обсяги реалізованої, товарної, валової чистої та умовно-чистої продукції за наступними даними.

Підприємство виготовляє виріб А у кількості 3000 шт. за ціною 1550 грн. Крім цього виготовляються напівфабрикати для реалізації на суму 17 тис. грн. та надаються послуги промислового характеру на суму 10 тис. грн. Незавершене виробництво зменшилось за рік з 310 тис. до 280 тис. грн. Залишки нереалізованої продукції збільшились до кінця року на 250 тис. грн. Матеріальні витрати становлять 1.8 млн. грн.

Завдання 2. Визначити вихідну та середньорічну виробничу потужність підприємства за такими даними:

- виробнича потужність на початок року – 400 млн грн.;
- введення потужності:
 - з 1 травня – 10 млн грн;
 - з 15 липня – 8 млн грн;
- виведення потужності: з 1 червня – 15 млн грн.

Завдання 3. На дільниці механічного цеху працює 20 верстатів. Трудомісткість обробки однієї деталі на токарному верстаті становить 0,25 нормо-годин. Дільниця працює в дві зміни, тривалість однієї зміни – 8 годин. Число неробочих днів у розрахунковому році – 107. Регламентовані простоя обладнання становлять 5% від режимного фонду часу. Очікуваний коефіцієнт використання токарних верстатів дорівнює 0,85. Визначити виробничу потужність дільниці цеху і можливий обсяг випуску продукції.

Завдання 4. Визначити виробничу потужність і зробити виновок про обґрунтованість виробничої програми на плановий рік, якщо відомо, що кількість однойменних верстатів у цеху дорівнює 30; норма часу на обробку одиниці продукції 0,6 годин; режим роботи – двозмінний; тривалість зміни 8 годин; регламентовані простоя устаткування 3 % режимного фонду часу; число робочих днів у році 255; запланований обсяг виробництва становить 210 тис.од.

Обговорення кейсового завдання 1. Визначити фактори, що впливають на величину виробничої потужності підприємства (обраного Вами підприємницького проекту). Результати представити у наступній таблиці:

Фактор	Характеристика впливу	Напрями нарощування виробничої потужності
1.		
2.		
3.		

....		
------	--	--

Визначте можливі «вузькі місця» процесу виробництва (надання послуг) на підприємстві та запропонуйте шляхи їх ліквідації:

«вузькі місця»	Напрями ліквідації
.....
.....

Методичні рекомендації до розв'язання завдань

В *обсяг товарної продукції* включають готову продукцію, послуги виробничого характеру, ремонтні роботи, капітальний ремонт свого підприємства, напівфабрикати і запчастини на сторону, капітальне будівництво для непромислових господарств свого підприємства, роботи, пов'язані з освоєнням нової техніки, тару, що не входить в гуртову ціну виробу.

Обсяг товарної продукції (ТП) визначають за формулою:

$$ТП = \sum N_i * Ц_i + P,$$

де N_i — випуск продукції i -го виду в натуральних одиницях;

$Ц_i$ — гуртова ціна підприємства одиниці виробу i -го виду, грн.;

P — вартість робіт і послуг на сторону, грн.;

n — кількість видів продукції, що виготовляються на підприємстві.

У *валову продукцію* (ВП) включають всю продукцію у вартісному виразі, незалежно від ступеня її готовності і визначають за формулою:

$$ВП = ТП + (НЗВк - НЗВп) + (I_k - I_n),$$

де $НЗВп$, $НЗВк$ — вартість залишків незавершеного виробництва відповідно на початок і кінець планового періоду, грн.;

I_k , I_n — вартість інструменту для власних потреб, відповідно на початок і кінець планового періоду, грн.

Валовий оборот підприємства (ВО) — це обсяг валової продукції незалежно від того, де вона буде використана: чи в межах підприємства, чи поза ним.

Внутрізаводський оборот (ВЗО) — це та кількість продукції підприємства, яка використовується всередині нього для подальшої переробки.

Валову продукцію можна також обчислити:

$$ВП = ВО - ВЗО.$$

Реалізована продукція (РП) — це продукція, яка відвантажена споживачеві і за яку надійшли кошти на розрахунковий рахунок підприємства — постачальника або мають надійти у зазначений термін.

Обсяг реалізованої продукції обчислюється за формулою:

$$РП = ТП + (Зп - Зк) + (Впп - Впк),$$

де $Зп$, $Зк$ — залишки готової нереалізованої продукції відповідно на початок і кінець планового року, грн.;

$Впп$, $Впк$ — залишки продукції відвантаженої, за яку термін оплати не настав, і продукції на відповідальному зберіганні у покупців відповідно на початок і на кінець планового року, грн.

Обсяг чистої продукції підприємства (ЧП) обчислюється за формулою:

$$ЧП = ТП - (M + A),$$

де M — матеріальні й прирівняні до них витрати на виробництво продукції грн.;

A — сума амортизаційних відрахувань за відповідний період, грн.

Чиста продукція підприємства може бути також обчислена як сума основної і додаткової заробітної плати працівників підприємства і прибутку.

Показник умовно-чистої продукції (УЧП) обчислюється:

$$УЧП = ЧП + A.$$

Виробничу потужність провідного цеху (дільниці) з виготовлення однорідної продукції (переробки сировини, виконання інших виробничих операцій) можна визначити за однією з таких формул:

$$N_i = a_i \times T_p \times \bar{m},$$

або

$$N_i = \frac{T_p \times m}{t_i}$$

N_i - потужність і-го виробничого підрозділу підприємства;

a_i - продуктивність устаткування у відповідних одиницях виміру і-ої продукції за годину;

T_p - річний (корисний) фонд часу роботи устаткування;

\bar{m} - середньорічна кількість фізичних одиниць устаткування;

t_i - трудомісткість виготовлення одиниці продукції (переробки сировини, час надання послуги в годинах).

Ефективний (корисний) фонд часу визначається за формулою

$$T_{p(k)} = (D_p - D_e) \times k \times n \times (1 - \frac{\alpha}{100}),$$

де D_p - кількість днів у році;

D_e - кількість вихідних і святкових днів, що не збігаються з вихідними;

k - тривалість робочої зміни, год.;

n - кількість змін роботи.

α - відсоток втрат робочого часу на плановий ремонт.

Вихідна потужність розраховується за формулою:

$$N_{\text{вих}} = N_{\text{вх}} + N_{\text{отз}} + N_p \pm N_{\text{на}} - N_{\text{в}}$$

$N_{\text{вх}}$ — вхідна потужність підприємства;

$N_{\text{отз}}$ — збільшення потужності протягом розрахункового періоду внаслідок здійснення поточних організаційно-технічних заходів;

N_p — нарощування виробничої потужності завдяки реконструкції або розширенню підприємства;

$N_{\text{на}}$ — збільшення (+) або зменшення (-) виробничої потужності, спричинене змінами в номенклатурі та асортименті продукції, що виготовляється;

$N_{\text{в}}$ — зменшення виробничої потужності внаслідок її вибуття, тобто виведення з експлуатації певної кількості фізично спрацьованого та технічно застарілого устаткування.

Вихідна виробнича потужність у вартісному виразі, тобто потужність на кінець розрахункового періоду (року) ($N_{\text{вих}}$), обчислюється:

$$N_{\text{вих}} = N_{\text{вх}} + N_{\text{вв}} - \text{ПП}_{\text{вив}}, \text{ грн.},$$

де $N_{\text{вх}}$ — виробнича потужність на початок періоду, грн.;

$N_{\text{вв}}$ — введена в плановому періоді виробнича потужність, грн.;

$N_{\text{вив}}$ — виведена за плановий період виробнича потужність, грн.

Середньорічна виробнича потужність розраховується за формулою:

$$\bar{N}_{\text{сп.}} = N_{\text{вх.}} + \frac{N_{\text{вв}} \times t_{\text{вв}}}{12} - \frac{N_{\text{вив}} \times t_{\text{вив}}}{12},$$

де $N_{\text{вв}}$ — кількість введених в дію виробничих потужностей;

$N_{\text{вив}}$ — кількість виведених виробничих потужностей.

$t_{\text{вв}}$ - кількість місяців із моменту введення виробничих потужностей до кінця року;

$t_{\text{вив}}$ — кількість місяців із моменту вибуття виробничих потужностей до кінця року.

Середньорічна кількість фізичних одиниць устаткування розраховується за аналогічною формулою.

Коефіцієнт використання виробничої потужності – це співвідношення реального випуску продукції до середньорічної виробничої потужності (\bar{N}_p) і виражається формулою:

$$K_{\text{ен}} = \frac{Q_p}{N},$$

де Q_p - річний обсяг виробництва .

Семінарське заняття 3-4

Тема 4. Майнові ресурси (активи) підприємства

Питання для усного опитування та дискусії

- 4.1. Сутність, класифікація та структура основних засобів підприємства.
- 4.2. Оцінка основних засобів.
- 4.3. Знос, амортизація та відтворення основних засобів.
- 4.4. Показники стану й ефективності використання основних виробничих засобів.
- 4.5. Поняття та види нематеріальних активів підприємства.
- 4.6. Особливості формування та відтворення нематеріальних активів підприємства.
- 4.7. Цифровізація управління необоротними активами підприємства.

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: основні засоби підприємства, оцінка основних засобів, знос основних засобів, амортизація основних засобів, відтворення основних засобів, ефективність використання основних засобів, нематеріальні активи, відтворення нематеріальних активів.

Аудиторна робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Виконання студентами практичних завдань з питань теми заняття:

Завдання 1. Вартість основних засобів на початок року складала 4200 тис. грн. Протягом року були введені основні фонди: з 1 лютого на суму 50 тис. грн., з 15 травня на суму 40 тис. грн., з 1 серпня на суму 20 тис. грн.; вибули основні фонди: з 1 травня на суму 4 тис. грн., з 15 листопада на суму 8 тис. грн. Визначити середньорічну вартість основних засобів, а також коефіцієнти вибуття, оновлення та приросту основних засобів.

Завдання 2. На підприємстві вартість основних засобів на початок звітного періоду становила 7500 тис. грн. З 01.06 введено основних засобів на суму 1550 тис. грн, а з 15.10 виведено основних засобів на суму 900 тис. грн. Обсяг виробленої продукції — 9800 тис. грн. Загальна чисельність працівників – 300 осіб. Розрахувати фондівіддачу, фондомісткість і фондоозброєність праці на підприємстві.

Завдання 3. Розрахувати річні суми амортизації, залишкову вартість та накопичену суму амортизації основного засобу підприємства різними методами. Проаналізувати можливі переваги і недоліки їхнього застосування.

Підприємство очікує 1 січня планового року ввести в експлуатацію принтер, первісна вартість якого становить 28000 грн., термін служби – 5 років, ліквідаційна вартість – 100 грн. Максимальний обсяг друку на принтері дорівнює 120 тис. сторінок, плановий річний обсяг друку (тис. друк с.): 1 рік – 30; 2 рік – 30; 3 рік – 24; 4 рік – 24; 5 рік – 12. Результати розрахунку представити у вигляді наступної таблиці:

Рік	Амортизаційні відрахування	Накопичена амортизація	Залишкова вартість
1	2	3	4
Прямолінійний метод			
1			
2			
3			
4			
5			
Метод зменшення залишкової вартості			
1			
2			
3			
4			
5			

Метод прискореного зменшення залишкової вартості.			
1			
2			
3			
4			
5			
Кумулятивний метод			
1			
2			
3			
4			
5			
Виробничий метод			
1			
2			
3			
4			
5			

Обговорення кейсового завдання 1. Визначити складові основних засобів¹ (мінімум 7), необхідних для реалізації обраного підприємницького проекту (таблиця 1). Розрахувати річні суми амортизації, залишкову вартість та накопичену суму амортизації одного з об'єктів основного засобу (за власним вибором) підприємства різними методами.

Таблиця 1 Перелік основних засобів, необхідних для реалізації проекту

	Об'єкт основних засобів	Група ОЗ (за Податковим кодексом України)	Мінімально допустимі строки корисного використання об'єкта основних засобів (за Податковим кодексом України)	Орієнтовна вартість основного засобу, грн.	Який метод нарахування амортизації Ви рекомендуєте? Назвіть основні переваги
1.	<i>ноутбук</i>	<i>група 4 – машини та обладнання</i>	<i>5 років</i>	<i>35000</i>	<i>.....</i>
2.	<i>офісний стіл</i>	<i>11 - малоцінні необоротні матеріальні активи (МНМА²)</i>	<i>відсутній (за Податковим кодексом України), планується використовувати 5 років</i>	<i>6500</i>	<i>.....</i>
3.	<i>електрочайник</i>	<i>11 - малоцінні необоротні матеріальні активи (МНМА)</i>	<i>відсутній (за Податковим кодексом України), планується використовувати 2 роки</i>	<i>350</i>	<i>.....</i>
4.					
5.					

¹ Основні засоби (ОЗ) – матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин наданих у користування ділянок надр, що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, **вартість яких перевищує 20000 грн.** і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік) (пп.14.1.138 ст.14 Податкового кодексу України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (ПКУ)).

² Згідно 14.1.138 Податкового кодексу України (далі – ПКУ) МНМА визнаються матеріальні активи, вартість яких **не перевищує 20000 гривень.** МНМА не є основними засобами у розумінні ПКУ. МНМА належать до 11 групи основних засобів та інших необоротних активів

...					
...					

Методичні рекомендації до розв'язання завдань

Кожний об'єкт, який належить до основних засобів, має кілька вартісних оцінок, що зумовлюється їх тривалим функціонуванням.

Оцінювання основних засобів полягає у грошовому вираженні їх вартості. Застосовують такі види оцінювання, як первісна, відновна, залишкова та ліквідаційна вартість основних засобів.

Первісна вартість основних засобів – це їх вартість на момент введення в дію. Визначають її за формулою:

$$C_{\text{ПЕРВ}} = C_{\text{ПРИДБ}} + C_{\text{ДОСТ}} + C_{\text{МОНТ}} + C_{\text{ІНШ}},$$

де $C_{\text{ПРИДБ}}$ – вартість придбання основних засобів; $C_{\text{ДОСТ}}$ – вартість доставки основних засобів; $C_{\text{МОНТ}}$ – вартість монтажу; $C_{\text{ІНШ}}$ – інші витрати, пов'язані з придбанням основних засобів (митні збори, комісійні посередника та ін.).

Відповідно до Податкового кодексу України підприємства мають право проводити переоцінку об'єктів основних засобів, застосовуючи щорічну індексацію вартості основних засобів враховуючи коефіцієнт індексації. Відновна (переоцінена) вартість основних засобів – це вартість їх відтворення в умовах і цінах, що склалися. Вона враховує такі самі витрати, що й первісна вартість, але за сучасними цінами.

Відновну вартість визначають за формулою:

$$C_{\text{ВДН}} = C_{\text{ПЕРВ}} \times K_i,$$

де K_i – коефіцієнт індексації, який визначається за формулою:

$$K_i = (I_{(a-1)} - 10) : 100, \text{ де}$$

$I_{(a-1)}$ – індекс інфляції року, за результатами якого провадиться індексація.

Якщо значення K_i не перевищує одиниці, індексація не провадиться (тобто індекс інфляції року, за результатами якого здійснюється індексація, менше ніж 110 % і в такому випадку залишкова вартість менш як на 10% відрізняється від справедливої вартості).

Залишкова вартість основних засобів виникає у процесі їх експлуатації і характеризує реально існуючу їх вартість, ще не перенесену на вартість готової продукції. Визначають її за формулою:

$$C_{\text{ЗАЛ}} = C_{\text{ПЕРВ}} - C_{\text{ЗН}},$$

де $C_{\text{ЗН}}$ – вартість зношення (амортизаційні відрахування).

Ліквідаційною називають вартість основних засобів після завершення терміну їх експлуатації.

Середньорічну вартість основних засобів підприємства розраховують так:

$$C_{\text{СЕР}} = C_{\text{ПОЧ}} + \frac{C_{\text{ВВЕД}} \times t_{\text{вв}}}{12} - \frac{C_{\text{ВИВ}} \times t_{\text{вив}}}{12},$$

де $C_{\text{ПОЧ}}$ – вартість основних засобів на початок звітної року; $t_{\text{вв}}$ – кількість місяців, протягом яких відповідні групи основних засобів експлуатувалися у звітному році, $t_{\text{вив}}$ – кількість місяців до кінця року з моменту виведення основних засобів з експлуатувалися; $C_{\text{ВВЕД}}$ – вартість основних засобів, що вводяться протягом року; $C_{\text{ВИВ}}$ – вартість основних засобів, виведених з експлуатації у звітному році.

Наявність і рух основних засобів у бухгалтерському обліку відображаються щомісяця. Вартість основних засобів на кінець розрахункового періоду визначається так:

$$C_{\text{КІН}} = C_{\text{ПОЧ}} + C_{\text{ВВЕД}} - C_{\text{ВИВ}}.$$

Амортизація – це процес перенесення вартості основних засобів на вартість готової продукції частинами з метою її повного відшкодування.

Суми амортизаційних відрахувань на підприємстві визначаються за допомогою річних норм амортизації. Річна норма амортизації – це відношення річної суми амортизації (без ліквідаційної вартості) до балансової вартості основних засобів, виражене у відсотках:

$$n_A = \frac{C_{\text{БАЛ}} - C_{\text{ЛІКВ}}}{C_{\text{БАЛ}} T_H} \cdot 100\%,$$

де $C_{\text{бал}}$ – балансова вартість основних засобів;

T_H - термін експлуатації основних засобів.

Амортизація основних засобів нараховується із застосуванням таких методів:

За методом прямолінійного нарахування амортизації сума амортизації визначається діленням вартості, яка амортизується, на строк корисного використання об'єкта основних засобів:

$$A_p = \frac{C_{\text{БАЛ}} - C_{\text{ЛКВ}}}{T_H}$$

Метод зменшення залишкової вартості полягає у визначенні суми амортизації основних засобів виходячи з їх залишкової вартості ($A_{\text{зал}}$) на початок року:

$$A_p = A_{\text{зал}} n_A / 100, \\ n_A = 1 - \sqrt[t]{\frac{C_{\text{ЛКВ}}}{C_{\text{перв}}}} \cdot 100\%$$

де t – термін корисного використання основних засобів.

Метод прискореного зменшення залишкової вартості передбачає нарахування амортизації виходячи із залишкової вартості основних засобів на початок року і подвійної річної норми амортизації:

$$A_p = \frac{A_{\text{зал}} \times 2 \times n_a}{100},$$

де n_a обчислюється відповідно до строку корисного використання об'єкта.

За кумулятивним методом (цілих значень років) визначають суму щорічної амортизації, що обчислюється як добуток амортизованої вартості основних засобів на кумулятивний коефіцієнт (K):

$$A_p = (C_{\text{ПЕРВ}} - C_{\text{ЛКВ}}) \cdot K.$$

Виробничий метод застосовують тоді, коли для відшкодування вартості основних засобів використовують їх сумарний виробіток за весь період експлуатації у відповідних одиницях виміру (одиницях виробленої продукції, відпрацьованих машино-годинах, кілометрах пробігу тощо). Річна сума амортизації визначається як добуток фактичного річного обсягу ($Q_{\text{факт}}$, грн.) випуску продукції (робіт, послуг) та виробничої ставки амортизації (q):

$$A_p = Q_{\text{ФАКТ}} \cdot q, \\ q = (C_{\text{перв}} - C_{\text{ЛКВ}}) / Q_{\text{ПЛАН}}$$

де $Q_{\text{план}}$ – загальний обсяг продукції (у грн.), яку підприємство планує виробити за допомогою цих основних засобів.

Окремі правила нарахування амортизації для деяких активів:

амортизація об'єктів груп 10, 11, 12, 14, 15, а також інших МНМА, що не увійшли ні в одну з груп (п.5.2.7 НП(С)БО 7), нараховується за прямолінійним та виробничим методами (пп.138.3.1 ст.138 ПКУ, п.27 НП(С)БО 7);

амортизація малоцінних необоротних матеріальних активів і бібліотечних фондів може нараховуватися за рішенням платника податку у першому місяці використання об'єкта в розмірі 50% його вартості, яка амортизується, та решта 50% вартості, яка амортизується, у місяці їх вилучення з активів (списання з балансу) внаслідок невідповідності критеріям визнання активом або в першому місяці використання об'єкта у розмірі 100% його вартості (п.27 НП(С)БО 7).

Фондовіддача основних засобів – це відношення обсягу виробленої продукції підприємства до середньорічної вартості основних засобів, що показує, який обсяг виробленої продукції припадає на 1 грн вартості основних засобів, тобто

$$\Phi_B = \frac{Q}{C_{\text{СЕР}}}.$$

Фондомісткість – це показник, обернений до фондовіддачі. Він показує, яка вартість основних засобів припадає на 1 грн виробленої продукції, тобто

$$\Phi_M = \frac{C_{CEP}}{Q} \text{ або } \Phi_M = \frac{1}{\Phi_B}$$

Рентабельність основних засобів – це відношення прибутку, отриманого підприємством за певний період, до середньорічної вартості основних засобів підприємства.

Коефіцієнт змінності роботи устаткування – це відношення загальної кількості відпрацьованих машино-змін за добу до кількості одиниць устаткування:

$$K_{3M} = \frac{K_{M-3}}{K_{уст}}$$

Коефіцієнт напруженості використання устаткування:

$$K_{нап} = \frac{Q}{K_{уст}}$$

Коефіцієнт інтенсивного навантаження:

$$K_{инт} = \frac{q}{\Pi} \text{ або } K_{инт} = \frac{t_{\phi}}{t_H}$$

де q – кількість продукції, виготовленої за одиницю часу; Π – продуктивність устаткування; t_{ϕ} , t_H – фактично витрачений час на виготовлення одиниці продукції і технічно обґрунтована норма часу на виготовлення одиниці цієї продукції.

Коефіцієнт екстенсивного навантаження:

$$K_{екст} = \frac{\Phi_{д}}{\Phi_{н}}$$

де $\Phi_{д}$, $\Phi_{н}$ – фонд часу роботи устаткування за певний період, відповідно дійсний і номінальний.

Приклад розрахунку амортизації. Розглянемо можливість використання різних методів нарахування амортизації виробничого устаткування на прикладі віброплощадки В-51 початковою вартістю 29 000 грн. Ліквідаційна вартість устаткування прийнята в розмірі 1% від первісної вартості та становить 290 грн. Очікуваний термін корисного використання для цієї групи складає 5 роки.

1. За прямолінійним методом нарахування амортизації амортизаційні відрахування за рік = $(29000 - 290) / 5 = 5742$ грн.

Річна норма амортизації за методом зменшення залишкової вартості = $n_a = (1 - \sqrt[5]{\frac{290}{29000}}) \times 100\% = 60,1\%$

Річна норма амортизації за методом прискореного зменшення залишкової вартості = $n_a = \frac{29000_n - 290_{лик}}{29000 \times 5} \times 100\% = 19,8\%$

Річна норма амортизації за кумулятивним методом:

$$n_1 = 5 / (1 + 2 + 3 + 4 + 5) = 0,33;$$

$$n_2 = 4 / (1 + 2 + 3 + 4 + 5) = 0,26;$$

$$n_3 = 3 / (1 + 2 + 3 + 4 + 5) = 0,2;$$

$$n_4 = 2 / (1 + 2 + 3 + 4 + 5) = 0,13;$$

$$n_5 = 1 / (1 + 2 + 3 + 4 + 5) = 0,06.$$

Розглянемо можливість використання різних методів нарахування амортизації виробничого устаткування та визначимо оптимальні з них (табл.2).

Таблиця 2 Порівняльна характеристика методів нарахування амортизації виробничого устаткування

Рік	Амортизаційні відрахування	Накопичена амортизація	Залишкова вартість
1	2	3	4
Прямолінійний метод			
1	5 742	5 742	23 258

2	5 742	11 484	17 516
3	5 742	17 226	11 774
4	5 742	22 968	6 032
5	5 742	28710	290
Метод зменшення залишкової вартості			
1	17455	17455	11 545
2	6949	24404	4 596
3	2766	27170	1 830
4	1101	28272	728
5	438	28710	290
Метод прискореного зменшення залишкової вартості.			
1	11484	11484	17 516
2	6936	18420	10 580
3	4190	22610	6 390
4	2530	25140	3 860
5	1528	26669	2 331
Кумулятивний метод			
1	9570	9570	19 430
2	7656	17226	11 774
3	5742	22968	6 032
4	3828	26796	2 204
5	1914	28710	290

Семінарське заняття 5

Тема 4. Майнові ресурси (активи) підприємства

Питання для усного опитування та дискусії

4.7. Характеристики оборотних активів як складової ресурсів підприємства:

4.8. Поняття та класифікація оборотних активів.

4.9. Нормування оборотних активів. Запаси матеріально-сировинних ресурсів підприємства: їх необхідність, призначення, класифікація та нормування.

4.10. Дебіторська заборгованість підприємства як складова економічних ресурсів підприємства: сутність, склад, види вартості, призначення та класифікація.

4.11. Особливості грошових активів як складової майнових ресурсів підприємства.

4.12. Сутність та методика оцінки виробничого, операційного і фінансового циклів підприємства.

4.13. Оцінка ефективності використання оборотних активів підприємства.

4.14. Цифровізація управління оборотними активами підприємства.

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: оборотні активи, запаси підприємства, дебіторська заборгованість, грошові активи підприємства, виробничий, операційний та фінансовий цикл підприємства.

Аудиторна робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Виконання студентами практичних завдань з питань теми заняття:

Завдання 1. Очікується, що в поточному році обсяг реалізованої продукції підприємства становитиме 250 млн. грн., а середній залишок нормованих оборотних коштів – 35 млн. грн. Визначити кількість оборотів і тривалість одного обороту оборотних коштів підприємства.

Завдання 2. Обсяг реалізованої продукції на підприємстві становив 4200 тис. грн. при нормативі оборотних засобів 670 тис. грн. Визначити, як зміниться коефіцієнт оборотності, якщо у наступному році передбачається збільшення обсягу реалізованої продукції на 17%, а нормативу оборотних засобів – на 12%.

Завдання 3. Підприємство використовує у виробництві будівельний матеріал. Інтервал часу між двома суміжними поставками – 24 дні. Термін доставки і вивантаження – 3 дні. Підготовка до використання матеріалу у виробничому процесі – 2 дні. Страховий запас формується в розмірі 25% від поточного. Середньодобові витрати матеріалу – 12 т, а договірна ціна 1 т цього матеріалу – 580 грн. Розрахувати норматив виробничих запасів у натуральному і вартісному вираженні.

Завдання 4. Підприємство робить замовлення сировини ціною по 225 гривень за одиницю партією обсягом 350 одиниць. Потреба в сировині є постійною і дорівнює 70 шт. на день протягом 270 робочих днів. Вартість виконання одного замовлення 25 гривень, а витрати на зберігання становлять 12,5% ціни сировини.

Визначте оптимальний розмір партії замовлення (EOQ), середній рівень запасів, загальну кількість угод замовлення і періодичність угод, а також ефект від переходу від поточної політики замовлення сировини до політики, яка базується на розрахунку оптимального розміру партії замовлення.

Обговорення кейсового завдання 1. Охарактеризувати складові оборотних активів, необхідних суб'єкту необхідних для реалізації підприємницького проекту (таблиця 1).

Таблиця 1 Перелік оборотних активів, необхідних для реалізації проекту _____

Складові оборотних активів	Приклади, особливості формування
<i>Виробничі запаси:</i> - - - -	
<i>Незавершене виробництво</i>	
<i>Готова продукція:</i> - - -	
.....	
.....	

Методичні рекомендації до розв'язання завдань

Загальний норматив оборотних засобів складається з певних нормативів:

$$H_{\text{заг}} = H_{\text{в.з.}} + H_{\text{н.в.}} + H_{\text{в.м.п.}} + H_{\text{г.п.}},$$

де $H_{\text{в.з.}}$, $H_{\text{н.в.}}$, $H_{\text{в.м.п.}}$, $H_{\text{г.п.}}$ – нормативи відповідно виробничих запасів, незавершеного виробництва, витрат майбутніх періодів і готової продукції.

Норматив оборотних засобів у виробничих запасах розраховується за формулою:

$$H_{\text{в.з.}} = DN,$$

де D – денна потреба у певному виді матеріальних ресурсів; N – норма запасу певного виду ресурсів, днів.

Денну потребу в матеріальних ресурсах визначають шляхом ділення загально річної потреби в них ($M_{\text{заг}}$) на кількість днів у році:

$$D = M_{\text{заг}} \div 360.$$

Норму запасу матеріального ресурсу визначають за формулою:

$$N = N_{\text{пот}} + N_{\text{підг}} + N_{\text{тр}} + N_{\text{стр}}$$

де $N_{\text{пот}}$ – запас відповідно поточний, підготовчий, транспортний і страховий.

Норматив оборотних засобів у незавершеному виробництві обчислюється за формулою:

$$H_{\text{н.в.}} = Q_d \times C_e \times T_u \times K_{\text{н.в.}},$$

де Q_d – середньодобовий обсяг випуску продукції в натуральному вираженні; C_v – виробнича собівартість одиниці продукції; $T_{\text{ц}}$ – тривалість виробничого циклу; $K_{\text{н.в}}$ – коефіцієнт наростання витрат.

$$K_{\text{н.в}} = PV + \frac{1 - PV}{2}, \quad \text{або} \quad K_{\text{н.в}} = \frac{a + 0,5b}{a + b}$$

де PV – питома вага початкових одноразових витрат на виробництво в собівартості продукції; a – одноразові витрати на початку виробничого циклу; b – решта витрат до завершення виробництва готової продукції.

Нормування оборотних засобів у витратах майбутніх періодів.

Цей норматив встановлюється у грошовому вираженні як залишок не списаних на собівартість витрат на кінець року:

$$H_{\text{в.м.п}} = B_{\text{поч}} + B_{\text{пл}} - B_{\text{соб}},$$

де $B_{\text{поч}}$, $B_{\text{пл}}$, $B_{\text{соб}}$ – витрати майбутніх періодів відповідно на початок року, які планується в цьому році і які підлягають перенесенню на собівартість у цьому році.

Нормувати оборотних засобів у запасах готової продукції. можна визначити за формулою:

$$H_{\text{г.п}} = Q_d \times N_{\text{зот.прод}},$$

де q – вартість одноденного обсягу випуску готової продукції.

Коефіцієнт оборотності оборотних засобів визначає кількість оборотів, які можуть зробити оборотні засоби за певний розрахунковий період (найчастіше рік), і показує, який обсяг реалізованої продукції припадає на 1 грн. вартості оборотних засобів. Обчислюється цей показник за формулою:

$$K_{\text{об}} = \frac{Q}{C_{\text{о.з.сер}}},$$

де Q – річний обсяг реалізованої продукції; $C_{\text{о.з.сер}}$ – середньорічна вартість оборотних засобів.

Фондомісткість показує, яка вартість оборотних засобів припадає на 1 грн. вартості реалізованої продукції:

$$\Phi_{\text{м.оз}} = \frac{C_{\text{о.з.сер}}}{Q},$$

Період обороту оборотних засобів показує, скільки днів триває один оборот оборотних засобів:

$$T_{\text{об}} = \frac{360}{K_{\text{об}}}.$$

Семінарське заняття 6

Тема 5. Персонал підприємства, продуктивність, мотивація та оплата праці

Питання для усного опитування та дискусії

- 5.1. Трудові ресурси підприємства та характеристика їх видів.
- 5.2. Продуктивність праці: поняття і види.
- 5.3. Основні напрями підвищення продуктивності праці та ефективності трудових ресурсів підприємства.
- 5.4. Методи нормування витрат праці на підприємстві.
- 5.5. Форми мотивації праці робітників.
- 5.6. Форми і системи оплати праці на підприємстві.
- 5.7. Тарифна система, її зміст та умови використання.
- 5.8. Сучасні системи оплати праці.

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: трудові ресурси підприємства, продуктивність праці, ефективність трудових ресурсів, нормування витрат праці, методи нормування праці, мотивація праці, оплата праці, системи оплати праці, тарифна система, тарифні сітка, тарифний розряд, тарифна розцінка, контрактна система оплати праці.

Аудиторна робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Виконання студентами практичних завдань з питань теми заняття:

Завдання 1. Розрахувати планову чисельність працівників за такими даними: виробнича програма підприємства на рік – 4500 од. Трудомісткість окремих видів робіт на один виріб становить: свердлувальні роботи – 15 нормо-годин, токарні – 10 нормо-годин, шліфувальні – 4 нормо-години, фрезерні – 8 нормо-годин, складальні роботи – 15 нормо-годин. Середній відсоток виконання норм виробітку – 110%. Річний корисний фонд часу одного працівника – 1680 год. Кількість допоміжних робітників – 25% від кількості відрядників.

Завдання 2. Виробнича програма підприємства передбачає виготовлення 80000 виробів. Трудомісткість виготовлення одного виробу 0,4 години, плановий фонд робочого часу одного робітника 1920 годин/рік, коефіцієнт виконання норм часу 1,15. Чи справляться 12 чоловік з цією задачею?

Завдання 3. Визначити чисельність електриків, якщо обсяг робіт з технічного обслуговування в зміну 10600 ремонтних одиниць; норма обслуговування на особу в зміну 1000 ремонтних одиниць; коефіцієнт змінності – 2; витрати робочого часу – 10%.

Завдання 4. У цеху встановлено 15 одиниць устаткування. Норма обслуговування — 5 одиниць устаткування на одного наладчика. Підприємство працює безперервно у три зміни. Річний плановий фонд робочого часу одного працюючого — 230 днів, а фактичний становив – 225 днів. Визначити планову чисельність обслуговуючих працівників

Завдання 5. Станом на 1 жовтня на підприємстві чисельність працюючих за списком становила 800 осіб; 13 жовтня вісім працівників було звільнено за порушення дисципліни, 18 жовтня на роботу прийнято 10 осіб; а 22 жовтня звільнено за власним бажанням 7 працівників. Визначити середньооблікову чисельність працюючих за жовтень, чисельність працюючих на 1 листопада і коефіцієнт плинності кадрів підприємства в жовтні.

Завдання 6. При виготовленні 850000 виробів у рік було зайнято 169 робітників, після автоматизації процесу виробництва на виготовлення цього об'єму продукції задіяні 86 робітників. Визначити підвищення продуктивності праці.

Завдання 7. Визначити заробітну плату робітника при відрядно – преміальній системі, якщо він за місяць виготовив 173 вироби при завданні 130 шт. Норма часу на виконання операції становить 1.4 нормо-год., а годинна тарифна ставка по розряду робіт становить 60 грн., процент доплат за виконання плану становить 9%, а процент доплат за кожен процент перевиконання плану – 1.5%.

Завдання 8. У базовому році середньооблікова чисельність працівників на підприємстві складала 710 осіб. У цьому році загальна кількість звільнених з роботи на підприємстві становила 30 осіб, у тому числі за власним бажанням 10 осіб. На роботу прийняли 15 осіб. Розрахувати коефіцієнти руху кадрів на підприємстві: коефіцієнт обороту робочої сили по прийому, по звільненню, коефіцієнт плинності персоналу.

Завдання 9. Визначити основний місячний заробіток працюючого, якщо оплата праці нараховується йому згідно з відрядно-прогресивною системою оплати праці. Норма виробітку робітника-відрядника за місяць становить 700 шт., фактично виготовлено деталей – 840 шт. Розряд робітника – III, тарифний коефіцієнт робітника III розряду - 1.2, а годинна тарифна ставка робітника-відрядника I-го розряду 50 грн. Норма часу на обробку однієї деталі – 30 хвилин.

Розцінка за деталі, що виготовлені понад місячної норми в межах 101-110%, збільшується на 50%. Розцінка за деталі, що виготовлені понад 111% місячної норми, збільшується на 100% від нормативної.

Методичні рекомендації до розв'язання завдань

Планова чисельність основних робітників може визначатися кількома методами:

1. За трудомісткістю виробничої програми:

$$Ч_{пл.ос.} = \frac{T_{сум}}{\Phi_d \cdot K_{вн}}, \text{ осіб,}$$

де $T_{сум}$ – сумарна трудомісткість виробничої програми, нормо-год.;

Φ_d – дійсний фонд часу роботи одного працівника, год. (визначається за балансом робочого часу середньоспискового робітника);

$K_{вн}$ – коефіцієнт виконання норм виробітку.

2. За нормами обслуговування:

$$Ч_{пл.ос.} = \frac{n \cdot Z_m \cdot K_n}{H_o}, \text{ осіб,}$$

де n – загальна кількість устаткування, що обслуговується;

Z_m – добова кількість змін роботи устаткування;

K_n – коефіцієнт переведення явочної чисельності в облікову (можна розрахувати за формулою $K_n = \frac{100}{100 - f}$, де f – відсоток невиходів на роботу. Зважаючи на умову конкретної

задачі при розрахунку можна використати також коефіцієнт спискового складу ($K_{ос}$), який обчислюється як відношення явочної чисельності робітників до спискової їх чисельності).

H_o – норма обслуговування устаткування одним робітником, од.

3. За нормами виробітку:

$$Ч_{пл.ос.} = \frac{N}{\Phi_o \cdot K_{вн} \cdot H_v}, \text{ осіб,}$$

де N – планова кількість виробів, натур. од.;

$H_{вир}$ – годинна норма виробітку одного робітника, натур. од.

Планова чисельність допоміжних робітників ($Ч_{пл.д.}$) визначається аналогічно чисельності основних робітників. Чисельність допоміжних робітників за професіями можна визначити за формулою:

$$Ч_{д.р.} = \frac{N_{р.м.}}{H_{обсл}},$$

де $N_{р.м.}$ – число робочих місць (одиниць обладнання - $N_{обл}$);

$H_{обсл}$ – норма обслуговування.

Якщо для допоміжних робітників не встановлені певні норми виробітку чи обслуговування, то чисельність цієї категорії робітників обчислюється наступним чином:

$$Ч_{пл.д.} = n_{р.м.д.} \cdot Z_m \cdot K_{сс} \cdot H_A, \text{ осіб,}$$

де $n_{р.м.д.}$ – кількість робочих місць допоміжних робітників;

H_A – кількість основних робітників, які одночасно обслуговують один складний агрегат, осіб.

Рух персоналу на підприємстві характеризується за допомогою коефіцієнтів:

а) обороту робочої сили по прийому ($K_{оп}$):

$$K_{оп} = \frac{Ч_{п.}}{Ч_{сс}},$$

де $Ч_{п.}$ – чисельність прийнятих на роботу за відповідний період, осіб;

б) обороту робочої сили по звільненню ($K_{оз}$):

$$K_{оз} = \frac{Ч_{зв.заг.}}{Ч_{сс}},$$

де $Ч_{зв.заг.}$ – загальна чисельність звільнених за відповідний період з будь-яких причин, осіб;

в) коефіцієнту плинності ($K_{пл}$):

$$K_{пл} = \frac{Ч_{зв.}}{Ч_{сс}},$$

де $Ч_{зв.}$ – чисельність звільнених за власним бажанням, за порушення трудової дисципліни або з інших причин, не пов'язаних з виробництвом, осіб.

Місячний зарібок робітника за умови застосування різних систем заробітної плати (крім простої погодинної і за посадовими окладами) складається з основного заробітку за відповідною системою і суми премії. Зокрема, загальний місячний зарібок робітника певного розряду обчислюється за формулою:

$$Z_{в.прем.} = Z_{тар.в} + D_v, \text{ грн.,}$$

де $Z_{тар.в}$ – тарифний зарібок робітника при прямій відрядній системі оплати праці, грн.,

D_B – сума преміальних доплат, яка обчислюється за формулою:

$$D_B = Z_{\text{тар.в}} * \frac{P_1 + P_2 * P_{III}}{100}, \text{ грн.},$$

де P_1, P_2 - розмір премії відповідно за виконання та перевиконання змінних завдань, відсоток від тарифного фонду заробітної плати (годинної тарифної ставки);

P_{III} - відсоток перевиконання змінних завдань, який можна знайти:

$$P_{III} = \frac{N_{\phi} - N_{пл}}{N_{пл}} * 100\%,$$

де $N_{\phi}, N_{пл}$ - відповідно фактичний і плановий обсяг випуску продукції за місяць, шт./міс.

Семінарське заняття 7

Тема 6. Фінансові ресурси (капітал) підприємства

Питання для усного опитування та дискусії

6.1. Поняття та склад фінансових ресурсів підприємства. Місце фінансових ресурсів у складі ресурсів підприємства.

6.2. Кругообіг фінансових ресурсів підприємства в процесі формування його капіталу.

6.3. Поняття та класифікація капіталу підприємства.

6.4. Сутність та структура власного капіталу.

6.5. Сутність та структура позикового капіталу.

6.6. Кредитування підприємства. Особливості, форми та інструменти банківського і небанківського кредитування підприємства.

6.7. Методичні підходи до оцінки ефекту фінансового важеля та середньозваженої вартості капіталу підприємства.

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: фінансові ресурси, власні фінансові ресурси, позикові фінансові ресурси, капітал підприємства, вартість капіталу підприємства.

Аудиторна робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Виконання студентами практичних завдань з питань теми заняття:

Завдання 1. Визначити ефект фінансового левериджу для двох підприємств. Зробити висновки:

Вихідні дані для розрахунку фінансового левериджу

Показник	Фірма 1	Фірма 2
1. Прибуток до сплати податків і відсотків за кредит, ЕВІТ , тис. дол.	200	200
2. Джерела коштів, всього	1000	1000
2.1 у тому числі власні грошові кошти, ВК	1000	500
2.2 позикові, ПК	0	500
3. Ставка відсотків за позикові кошти, 15%, СПК		
4. Прибуток-брутто до оподаткування		
5. Податок на прибуток, Т , 21%		
6. Чистий прибуток		
7. Економічна рентабельність, ЕР ,		
Рентабельність власних коштів, Рвк		
фірма 1		
фірма 2		

Методичні рекомендації до розв'язання завдань

Фактична структура капіталу:

частка позикового капіталу =ПК/ПБ

де ПК- позиковий капітал;

ПБ- підсумок балансу.

частка власного капіталу = 1-Кзк.

«Золоте правило» фінансування:

$$а) \text{ВК/НА} > 1,$$

де ВК – власний капітал; НА – необоротні активи.

$$б) (\text{СК} + \text{ПДК}) / (\text{НА} + \text{ВЗ}) > 1$$

де ПДК- позиковий довгостроковий капітал; ВЗ – виробничі запаси.

Визначення дотримання «вертикального правила»:

на початок року:

$$\text{ВК/ПБ} > 0,5$$

Економічною рентабельність, EP , розраховується за формулою:

$$EP = \frac{EBIT}{A} \times 100\%$$

Розходження між економічною рентабельністю й рентабельністю власних коштів полягає в тім, що оподаткування знижує рентабельність власних коштів в $(1-T)$ рази. Розходження в рентабельності власних коштів цих підприємств має місце через ефект фінансового левериджу, що визначається за формулою:

$$P_{BK} = (1-T) \times EP + (1-T) \times (EP - СПК) \times \frac{ДЗ}{BK}.$$

Семінарське заняття 8

Тема 7. Поточні витрати підприємства та собівартість продукції

Питання для усного опитування та дискусії

- 7.1. Характеристика витрат, їх роль та класифікація.
- 7.2. Поточні та капітальні витрати підприємства.
- 7.3. Поняття собівартості продукції.
- 7.4. Показники собівартості продукції та порядок їх обчислення.
- 7.5. Калькулювання собівартості продукції. Вибір калькуляційних одиниць.
- 7.6. Калькулювання повних витрат на виробництво продукції та послуг.
- 7.7. Методи калькулювання собівартості.
- 7.8. Зміст і механізм дій виробничого левериджу.

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу

теми, є: витрати, капітальні витрати, операційні витрати, постійні витрати, змінні витрати, прямі витрати, непрямі витрати, собівартість продукції, елементи витрат, статті витрат, кошторис витрат, калькуляція собівартості, методи калькулювання собівартості, управління витратами, планування витрат

Аудиторна робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Виконання студентами практичних завдань з питань теми заняття:

Завдання 1. Скласти очікувану калькуляцію одиниці продукції А, виходячи з наступної інформації. Витрати конструкційних матеріалів на одиницю виробу складають: сталі – 3,2 кг.; бронзи – 0,8 кг. Покупна ціна цих матеріалів дорівнює відповідно 1980 і 4500 грн. за 1 т. Основна заробітна плата виробничих робітників буде складати 1005 грн., додаткова заробітна плата – 12 % від основної, а відрахування на соціальне страхування встановлені на рівні 22 % від основної і додаткової заробітної плати. Витрати на утримання та експлуатацію устаткування очікуються в розмірі 90 %, загальновиробничі витрати – 60 % від основної заробітної плати.

Завдання 2. Визначити величини прямих і непрямих витрат підприємства (позавиробничі витрати розподіляються на прямі та непрямі рівномірно), а також виробничу і повну собівартість одного виробу за наступними даними. Підприємство має наступні витрати на один виріб, грн.:

- сировина і матеріали, енергія технологічна	142
- основна заробітна плата виробничих робітників	95
- додаткова заробітна плата виробничих робітників	30

- відрахування у фонд соціального страхування	???
- витрати на утримання та експлуатацію устаткування	86
- покупні вироби і напівфабрикати	10
- загально виробничі витрати	24,6
- загальногосподарські витрати	27
- інші виробничі витрати	4
- позавиробничі (комерційні) витрати	82,5

Завдання 3. У звітному році собівартість товарної продукції склала 450,2 тис. грн., витрати на 1 грн. товарної продукції – 0.89 грн. У плановому році витрати на 1 грн. товарної продукції встановлені на рівні 0.85 грн., обсяг виробництва продукції збільшиться на 8%. Визначити собівартість продукції планового року.

Завдання 4. Підприємство виробляє один вид продукції. Постійні витрати за рік становлять 160000 грн. Відпускна ціна одиниці продукції (без ПДВ) – 20 грн, змінні витрати – 8 грн. Попит на продукцію стабільний. Планується обсяг продажів 18000 одиниць.

Завдання:

1. Визначити критичний обсяг виробництва.
2. Визначити кількість одиниць продукції, реалізація яких забезпечить отримання чистого прибутку в розмірі 40 тис. грн.
3. Визначити розмір прибутку при зменшенні змінних витрат на 5% і збільшенні постійних витрат на 12 тис. грн (плановий обсяг продажу не зміниться).
4. Визначити ціну, яку необхідно встановити, щоб отримати прибуток у розмірі 70 тис. грн при запланованому обсягу продажу.
5. Визначити додатковий обсяг продажу, необхідний для покриття додаткових постійних витрат у сумі 20 тис. грн.

Завдання 5. Розрахуйте точку беззбитковості виробництва на промисловому підприємстві, використовуючи таку інформацію. Виробнича потужність підприємства, що виготовляє один вид продукції, складає 650000 одиниць на рік, а надходження від реалізації виробів – 2600000 грн. Постійні витрати на виробництво складають 900000 грн., змінні витрати – 1360000 грн. Рішення задачі виконати аналітичним і графічним методами.

Обговорення кейсового завдання 1. Визначити складові витрат, необхідних для реалізації обраного (попередній семестр) підприємницького проекту (таблиця). Визначити до якої групи витрат належать відповідні витрати (за зразком).

	За характером зв'язку з виробничим процесом		Залежно від зміни обсягу виробництва		За способом включення у собівартість продукції	
	поточні (операційні)	капітальні (інвестиційні)	Постійні	Змінні	Прямі	непрямі
1. Витрати на придбання ноутбука						
2. Амортизація ноутбука	Включатимуться у загальногосподарські витрати		Не залежать від обсягу наданих послуг			
3. Заробітна плата водія	-					
4.						
5.						
6.						

Методичні рекомендації до розв'язання завдань

Критичний обсяг виробництва (точку беззбитковості) знаходять за формулою:

$$N_{кр} = \frac{B_{ум.-пост}}{(Ц - B_{зм})}$$

де $B_{ум.-пост}$ — умовно-постійні витрати на виробництво продукції в розрахунковому році:

C — ціна одиниці продукції, грн./од.;

$V_{\text{сi}}$ — змінні поточні витрати на виробництво одиниці продукції, грн/од.

Семінарське заняття 9

Тема 6. Доходи та цінова політика підприємства

Питання для усного опитування та дискусії

6.1. Доходи підприємства: їх сутність, призначення, склад, джерела та механізм утворення.

6.2. Доходи від операційної діяльності підприємства. Фактори, що впливають на доходи від операційної діяльності.

6.3. Цінова політика підприємства як фактор формування його доходів від реалізації продукції.

6.4. Методи ціноутворення.

6.5. Поняття та класифікація резервів зростання доходів підприємства.

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: фінансова діяльність, дохід, чистий дохід, операційна діяльність, операційний дохід, ціна, цінова політики, цінова стратегія.

Аудиторна робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Виконання студентами практичних завдань з питань теми заняття:

Завдання 1. Підприємство планує одержати річний прибуток 40 тис. грн. Досягти цього можна при забезпеченні річного обсягу реалізації на рівні 12000 виробів. Визначити, яка ціна закладена в розрахунки, якщо постійні витрати на цей обсяг реалізації становлять 25 тис. грн, а питомі змінні витрати - 24 грн.

Завдання 2. За рік підприємство реалізувало 65 тис. кухонних комбайнів. Виробнича собівартість комбайна — 6930 грн. Річні витрати на реалізацію цієї продукції — 5120 тис. грн. Прибуток повинен становити 12 % повної собівартості реалізованої продукції. Визначити оптову ціну виробника кухонного комбайна.

Завдання 3. Встановити розрахункову ціну одиниці продукції на основі таких даних: витрати на матеріали на одиницю виробу — 42 грн.; основна заробітна плата робітників виробництва — 18 грн.; додаткова заробітна плата (від основної заробітної плати) — 20 %; відрахування на соціальні заходи — відповідно до ставки ЄСВ; витрати на експлуатацію та утримання обладнання — 5,2 грн.; загально-виробничі витрати — 8 грн. Рівень рентабельності складатиме 19 %..

Методичні рекомендації до розв'язання завдань

В загальному розрахунок ціни на товар можна подати так:

Ціна= Повна собівартість 1 товару+ Прибуток в розрахунку на 1 товару

Склад роздрібної ціни (C_p) на вітчизняні товари, яка містить у собі максимальну кількість елементів, можна записати таким чином:

$$C_p = C + П + А + ПДВ + Нп + Нт,$$

Де: С - собівартість,

П - прибуток,

М - мито,

А - акцизний збір,

ПДВ - податок на додану вартість,

НП - посередницько-збутова націнка;

Н - торговельна надбавка (Нт).

Розрахунок ціни за цільовим прибутком. Ціну поставлено в жорстку залежність від загального прибутку, який підприємство передбачає одержати від реалізації певної кількості продукції:

$$C = S_{\text{ЗМ}} + \frac{S_{\text{ПОСТ}} + П_{\text{ЗАГ}}}{V},$$

де $S_{зм}$ – змінні витрати на одиницю продукції; $S_{пост}$ – постійні витрати за певний період; $П_{заг}$ – загальний прибуток, який можна одержати від реалізації продукції за певний період; V – обсяг реалізації продукції в натуральному вираженні.

Семінарське заняття 10

Тема 9. Фінансові результати діяльності підприємства

Питання для усного опитування та дискусії

- 9.1. Поняття, види та класифікація фінансових результатів діяльності підприємства.
- 9.2. Сутність, функції та значення прибутку, джерела його утворення.
- 9.3. Механізм формування чистого прибутку підприємства у взаємозв'язку з основними видами його діяльності.
- 9.4. Сутність рентабельності підприємства та моделі її оцінки (ROA, ROE, ROI).
- 9.5. Економічна сутність та застосування в аналізі діяльності підприємства показників ЕВІТ та ЕВІТДА.
- 9.6. Методичні інструменти та послідовність аналізу прибутку підприємства. Оцінка взаємозв'язку витрат, обсягу реалізації та прибутку (CVP-аналіз).
- 9.7. Резерви зростання прибутку підприємства: поняття, класифікація, методика оцінки.

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: фінансовий результат, прибуток, збитки, валовий прибуток, операційний прибуток, чистий прибуток, рентабельність.

Аудиторна робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Виконання студентами практичних завдань з питань теми заняття:

Завдання 1. На підставі наведеної вихідної інформації і відповідних економічних розрахунків визначити основні показники фінансових результатів діяльності підприємства (валовий прибуток, фінансовий результат від операційної діяльності, фінансовий результат до оподаткування, чистий прибуток). Розрахувати показники рентабельності продукції, рентабельності продаж.

Вихідні дані для розрахунку фінансових результатів діяльності підприємства, тис.грн.

Показники	2024
1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	18191,7
2. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	15528,1
3. Валовий прибуток/збиток	???
4. Інші операційні доходи	3271,1
5. Адміністративні витрати	2088,5
6. Витрати на збут	489,7
7. Фінансовий результат від операційної діяльності, прибуток/збиток	???
8. Фінансові доходи	-
9. Фінансові витрати	9,7
10. Інші доходи	516,4
11. Інші фінансові витрати	236,5
12. Фінансовий результат до оподаткування, прибуток/збиток	???
13. Чистий фінансовий результат, прибуток/збиток	???

Завдання 2. Визначити валовий прибуток, фінансовий результат від операційної діяльності, фінансовий результат до оподаткування та кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства, якщо відомо, що чиста виручка від реалізації продукції становить 1500 тис. грн. Виробнича собівартість реалізованої продукції - 1260 тис. грн. Доходи від надання приміщень в оренду - 65 тис. грн. Загальногосподарські витрати підприємства становлять 130 тис. грн. Витрати, пов'язані зі збутом продукції - 95 тис. грн. Доходи від участі в капіталі - 43 тис. грн.

Завдання 3. Витрати на одну гривню продукції, реалізованої у звітному періоді, становлять 0,82 грн. У плановому році передбачається зниження витрат на одну гривню реалізованої продукції на 0,02 грн. У плановому періоді дохід від реалізації продукції у вільних відпускних цінах підприємства становитиме 2500 тис. грн. Розрахувати валовий і чистий прибуток від реалізації продукції.

Завдання 4. Власник компанії «Мрія» розглядає можливість введення нової виробничої лінії, що потребує 480 000 грн. на місяць витрат за оренду нового обладнання. Змінні витрати на одиницю продукції складають 80 грн. Ціна одного виробу в роздрібній торгівлі становить 280 грн. Розрахуйте: 1) скільки виробів необхідно продати для досягнення точки беззбитковості; 2) яким буде прибуток (збитки), якщо щомісячно виробляється і реалізується 2000 виробів; 3) скільки виробів необхідно продати для отримання прибутку обсягом 160000 грн.?

Обговорення кейсового завдання 1. За даними фінансової звітності підприємства (Баланс та Звіт про фінансові результати), на якому Ви проходили практики, заповнити таблицю 1, на її основі розрахувати показники рентабельності підприємства. Зробити відповідні висновки

Визначити показники рентабельності на основі показника ЕВІТ та ЕВІТДА (таблиця 2).

Таблиця 1 Динаміка показників рентабельності підприємства

Показники	20__р.	20__р.	20__р.	Темп росту 20__р. до 20__р., %
1. Чистий прибуток, тис. грн.				
2. Чиста виручка від реалізації продукції, тис.грн.				
3. Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.				
4. Середньорічна вартість активів, тис.грн.				
5. Середньорічна вартість власного капіталу, тис.грн.				
6. Рентабельність капіталу (активів) , %				
7. Рентабельність власного капіталу , %				
8. Рентабельність продукції, %				
9. Рентабельність діяльності (продаж), %				

Таблиця 2 Динаміка показників ЕВІТ та ЕВІТДА підприємства

Показники	20__р.	20__р.	20__р.	Темп росту 20__р. до 20__р., %
Розрахунок показника ЕВІТ, тис.грн.:				
Фінансовий результат до оподаткування (ряд. 2290/2295)				
+ Фінансові витрати (ряд. 2250)				
– Фінансові доходи (ряд. 2220)				
Розрахунок показника ЕВІТДА, тис.грн.:				
показник ЕВІТ				
+ Амортизація (ряд. 2515)				
Рентабельність діяльності за показником ЕВІТ				
Рентабельність діяльності за показником ЕВІТДА				

ЕВІТ = Валовий прибуток (с. 2100 Ф. № 2) – витрати на збут (рядок 2130 ф. № 2) – адміністративні витрати (рядок 2150 Ф. № 2)

ЕВІТДА обчислюється шляхом коригування чистого прибутку підприємства на суми відсотків до отримання /сплати, податку на прибуток, амортизації та інших позареалізаційних доходів і витрат:

ЕВІТДА = Фінрезультат до оподаткування (ряд. 2290/2295) + Фінансові витрати (ряд. 2250) – Фінансові доходи (ряд. 2220) + Амортизація (ряд. 2515).

Методика розрахунку показників рентабельності

Показник	Умовне позначення	Формула для розрахунку	Формула за кодами рядків форм фінансової звітності	Економічний зміст	Напрямок позитивних змін
Рентабельність активів за чистим прибутком	R _{акт.зв.д.}	Чистий прибуток / Активи	Ф. № 2, р. 2350 (або 2355) / Ф. № 1, р. 1300 (початок року +кінець року, поділити на 2)	Скільки прибутку від звичайної діяльності припадає на одиницю коштів, інвестованих в активи	Збільшення
Рентабельність власного капіталу	R _{в.к.}	Чистий прибуток / Власний капітал	Ф. № 2, р. 2350 (або 2355) / Ф. № 1, р. 1495 (початок року +кінець року, поділити на 2)	Скільки припадає чистого прибутку на одиницю власного капіталу	Збільшення
Рентабельність діяльності	R _{приб.р.}	Чистий прибуток реалізації / чистий дохід (виручка від реалізації)	Ф. № 2, р. 2350 (або 2355) / Ф. № 2, р. 2000	Скільки припадає прибутку від реалізації на одиницю виручки	Збільшення
Рентабельність продукції	R _{витр}	Чистий прибуток / собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	Ф. № 2, р.2350 / Ф. № 2, р. 2050	Скільки прибутку від реалізації припадає на одиницю витрат на виготовлення і реалізацію продукції	Збільшення
Рентабельність діяльності за показником ЕВІТ		ЕВІТ/ чистий дохід (виручка від реалізації)	(Ф. № 2 ряд. 2290/2295+ ряд. 2250 – ряд. 2220)/ Ф. № 2, р. 2000	відображає прибутковість компанії до сплати відсотків, податків	Збільшення
Рентабельність діяльності за показником ЕВІТДА		(ЕВІТ +Амортизація)/ чистий дохід (виручка від реалізації)	(Ф. № 2 ряд. 2290/2295+ ряд. 2250 – ряд. 2220 + ряд. 2515)/ Ф. № 2, р. 2000	відображає прибутковість компанії до сплати відсотків, податків і амортизації	Збільшення

Семінарське заняття 11-12

Тема 10. Фінансово-майновий стан підприємства та методи його оцінки

Питання для усного опитування та дискусії

- 10.1. Фінансово-майновий стан підприємства: поняття та підходи до визначення.
- 10.2. Основні показники, що визначають фінансово-майновий стан підприємства.
- 10.3. Методи аналізу балансу підприємства. Горизонтальний (трендовий) аналіз. Вертикальний (структурний) аналіз. Порівняльний (просторовий) аналіз. Аналіз фінансових коефіцієнтів (R-аналіз).
- 10.4. Показники оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства.
- 10.5. Показники оцінки фінансової стійкості підприємства.
- 10.6. Показники оцінки рентабельності та ділової активності підприємства.
- 10.7. Інтегральна оцінка фінансово-майнового стану підприємства.

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: фінансово-майновий стан підприємства, кредитоспроможність підприємства, фінансова стійкість, фінансові коефіцієнти, горизонтальний аналіз, трендовий аналіз, вертикальний аналіз, структурний аналіз, порівняльний аналіз, R-аналіз, ліквідність, платоспроможність, рентабельність, ділова активність, інтегральна оцінка, баланс підприємства, актив, пасив, методи аналізу балансу, показники фінансової стійкості, показники ліквідності, показники рентабельності, показники ділової активності.

Аудиторна робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Виконання студентами практичних завдань з питань теми заняття:

Завдання 1. Провести аналіз ліквідності балансу за абсолютними величинами. Результати представити у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1 Аналіз ліквідності балансу за звітний період, тис.грн.

АКТИВИ	Розмір		ПАСИВИ	Розмір		Платіжний надлишок (+) чи нестача (-)	
	на початок періоду	на кінець періоду		на початок періоду	на кінець періоду	на початок періоду	на кінець періоду
1	2	3	4	5	6	7	8
Найбільш ліквідні активи, (A ₁)	87,1	21,1	Найбільш термінові зобов'язання, (П ₁)	1560,5	43737		
Швидко реалізовані активи, (A ₂)	2671,6	1611,2	Коротко-строкові зобов'язання, (П ₂)	8836,3	7801,5		
Повільно реалізовані активи, (A ₃)	5597,9	4196,4	Довгострокові зобов'язання, (П ₃)	0	0		
Важкореалізовані активи, (A ₄)	6031,6	6462,2	Постійні пасиви, (П ₄)	3991,4	4051,7		
Баланс	14388,2	12290,9	Баланс	14388,2	12290,9		

Обговорення кейсового завдання 1. Провести комплексний аналіз фінансового стану підприємства, обраного для дослідження. Розрахунки оформіть у вигляді таблиці 2. Зробіть висновки.

Таблиця 2. Зведена таблиця фінансових показників підприємства

№ з/п	Показник	Нормативне значення	На кінець року			Відхилення 201_ р. від 201_ р. (+/-)
			201_	201_	201_	
1	2	3	4	5	6	7
1.	Аналіз майнового стану підприємства					
1.1.	Коефіцієнт зносу основних засобів	зменшення				
1.2.	Коефіцієнт оновлення основних засобів	збільшення				
1.3.	Коефіцієнт вибуття основних засобів	повинен бути менше, ніж коефіцієнт оновлення основних засобів				

2.	Аналіз ліквідності підприємства				
2.1.	Коефіцієнт покриття	>1			
2.2.	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,6 - 0,8			
2.3.	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0 збільшення			
2.4.	Чистий оборотний капітал, тис. грн.	>0 збільшення			
3.	Аналіз платоспроможності (фінансової стійкості) підприємства				
3.1.	Коефіцієнт платоспроможності (автономії)	>0,5			
3.2.	Коефіцієнт фінансування (Коефіцієнт фінансової стійкості)	<1 зменшення			
3.3.	Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами	>0,1			
3.4.	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	>0 збільшення			
4.	Аналіз ділової активності підприємства				
4.1.	Коефіцієнт оборотності оборотності активів	збільшення			
4.2.	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	збільшення			
4.3.	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	збільшення			
4.4.	Строк погашення дебіторської заборгованості, днів	зменшення			
4.5.	Строк погашення кредиторської заборгованості, днів	зменшення			
4.6.	Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	збільшення			
4.7.	Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача)	збільшення			
4.8.	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	збільшення			

4.9	Коефіцієнт оборотності активів	збільшення				
-----	--------------------------------	------------	--	--	--	--

Обговорення кейсового завдання 2. Визначити тип фінансової стійкості досліджуваного підприємства. Розрахунки оформіть у вигляді таблиці 3. Зробіть висновки.

Таблиця 3. Визначення та аналіз типу фінансової стійкості підприємства (тис. грн)

№ з/п	Показник	20__ р.	20__ р..	20__ р.	Відхилення (+,-)	
					20__ р.. до	20__ р.
1	2	3	4	5	6	7
1.	Власний оборотний капітал					
2.	Довгострокові кредити банків					
3.	Короткострокові кредити банків					
4.	Запаси					
5.	Наявність власного оборотного капіталу і довгострокових кредитів банків для формування запасів (п. 1 + п. 2)					
6.	Загальна величина джерел формування запасів (п. 1 + п. 2 + п. 3)					
7.	Надлишок (+), нестача (-) власного оборотного капіталу для формування запасів (п. 1 - п. 4)					
8.	Надлишок (+), нестача (-) власного оборотного капіталу і довгострокових кредитів банків для формування запасів (п. 5 - п. 4)					
9.	Надлишок (+), нестача (-) загальної величини джерел формування запасів (п. 6 - п. 4)					
10.	Тип фінансової стійкості					
11.	Коефіцієнт забезпеченості запасів відповідними джерелами формування (п. 1, або п. 5, або п. 6 ¹ ÷ п. 4)				*	*
12.	Надлишок (+), нестача (-) відповідних джерел формування на 1 грн запасів, грн (п. 7, або п. 8, або п. 9 ² ÷ п. 4)				*	*

Примітка: Показник 1 - якщо абсолютна фінансова стійкість; показник 5 - якщо нормально стійкий фінансовий стан; показник 6 – якщо нестійкий або кризовий фінансовий стан. Показник 7 - якщо абсолютна фінансова стійкість; показник 8 - якщо нормально стійкий фінансовий стан; показник 9 - якщо нестійкий або кризовий фінансовий стан.

*Відхилення показників 11, 12 визначається за умови однакового типу фінансової стійкості за два роки.

Методичні рекомендації до розв'язання завдань:

Аналіз ліквідності балансу полягає в порівнянні статей активу, згрупованих за ознакою ліквідності та розміщених в порядку зниження ліквідності, зі статтями пасиву, що групуються за ступенем терміновості погашення зобов'язань.

Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо

$$A_1 > П_1; A_2 > П_2; A_3 > П_3; A_4 \leq П_4$$

Перша група (A_1) – це *абсолютно ліквідні активи*, такі як готівка і короткострокові фінансові вкладення ($A_1 = p. 220 \text{ ф.1} + p.230 \text{ ф.1} + p.2240 \text{ ф.1}$).

До другої групи (A_2) відносяться *швидко реалізовані активи*: дебіторська заборгованість та векселі отримані. ($A_2 = (p. 130 + p.140 \text{ р.} + 150 + p.160 + p. 170 + p.180 + p. 190 + p.200 + p.210) \text{ ф.1}$).

До третьої групи – групи *повільно реалізованих активів* (A_3) належать виробничі запаси і незавершене виробництво, витрати майбутніх періодів та інші оборотні активи ($A_3 = (p. 100 + p.110 \text{ р.} + 120 + p.250 + p.270) \text{ ф.1}$).

Четверта група (A_4) – це *важкореалізовувані активи*, куди входять необоротні активи, які відбиті у першому розділі активу балансу ($A_4 = p. 080 \text{ ф.1}$).

За настанням терміну оплати зобов'язання підприємства поділяють на чотири групи:

Найбільш термінові зобов'язання $П_1$ – це кредиторська заборгованість за придбані товари і послуги ($П_1 = p.530 \text{ ф.1}$).

Короткострокові зобов'язання $П_2$ – це короткострокові позикові кошти, поточні зобов'язання у розрахунках та інші поточні зобов'язання. Крім того, сюди слід зарахувати також частину пасивів, поданих у другому розділі пасиву “Забезпечення майбутніх витрат і платежів”, у частині сум, запланованих для виплати протягом 12 місяців, починаючи з дати упорядкування балансу або протягом операційного циклу, якщо він перевищує 12 місяців. Таке обмеження стосується і розділу 5 “Доходи майбутніх періодів”. ($П_2 = (p.640 - p.380 - p.480 - p.530) \text{ ф.1}$).

Довгострокові пасиви $П_3$ – це довгострокові кредити банку і позики, а також статті другого і п'ятого розділів пасиву балансу, не віднесені до другої групи ($П_3 = (p.480 + p.430 + p.630) \text{ ф.1}$).

Постійні пасиви $П_4$ – власні джерела коштів, що знаходяться постійно в розпорядженні підприємства ($p.380 \text{ ф.1}$).

Із метою визначення типу фінансової стійкості досліджуваного товариства використовується методика, що базується на розрахунку системи узагальнюючих показників забезпеченості запасів джерелами їх формування. Вона передбачає проведення розрахунків та оцінювання їх результатів у такій послідовності.

Перший етап. Визначення за даними ф. 1 «Баланс (звіт про фінансовий стан)» підприємства показників вихідної інформації (табл. 2).

Таблиця 2. Вихідна інформація для визначення типу фінансової стійкості підприємства

Показник	Умовне позначення	Алгоритм розрахунку за даними ф. № 1 «Баланс (звіт про фінансовий стан)» (рядки)
Власний оборотний капітал	V_{OK}	1495–1095
Довгострокові кредити банків	D_K	1510
Короткострокові кредити банків	K_K	1600
Запаси і поточні біологічні активи	Z	1100+1110

Другий етап. Розрахунок узагальнюючих показників, які характеризують наявність відповідних джерел формування запасів:

1. Наявність власного оборотного капіталу для формування запасів:

$$H_B = V_{OK} \quad (3.1)$$

2. Наявність власного оборотного капіталу і довгострокових кредитів банків для формування запасів: дорівнює сумі попереднього показника та довгострокових кредитів:

$$H_{BD} = H_B + D_K = V_{OK} + D_K \quad (3.2)$$

3. Наявність загальної величини джерел формування запасів (власного оборотного капіталу, довгострокових і короткострокових кредитів банків): дорівнює сумі попереднього показника та короткострокових кредитів:

$$H_{BDK} = H_{BD} + K_K = V_{OK} + D_K + K_K \quad (3.3)$$

Третій етап. Розрахунок показників забезпеченості запасів відповідними джерелами їх формування:

1. Надлишок (+), нестача (-) власного оборотного капіталу для формування запасів:

$$З_В = Н_В - З = В_{ОК} - З \quad (3.4)$$

2. Надлишок (+), нестача (-) власного оборотного капіталу і довгострокових кредитів банків для формування запасів:

$$З_{ВД} = Н_{ВД} - З = (В_{ОК} + Д_{К-} - З \quad (3.5)$$

3. Надлишок (+), нестача (-) загальної величини джерел формування запасів:

$$З_{ВДК} = Н_{ВДК} - З = (В_{ОК} + Д_{К} + К_{К}) - З \quad (3.6)$$

Розрахунок трьох показників забезпеченості запасів відповідними джерелами їх формування ($З_В$, $З_{ВД}$, $З_{ВДК}$) дає змогу класифікувати типи фінансової стійкості досліджуваного товариства.

Четвертий етап. Визначення типу фінансової стійкості ПАТ «ДніпроАзот».

1. Абсолютна фінансова стійкість - власний оборотний капітал повністю покриває запаси - задається умовами:

$$\begin{cases} З_В \geq 0 \\ З_{ВД} \geq 0 \\ З_{ВДК} \geq 0 \end{cases} \quad (3.7)$$

Абсолютна фінансова стійкість показує, що запаси повністю покриваються власним оборотним капіталом, а ПАТ «ДніпроАзот» взагалі або майже не залежить від кредитів банків. Така ситуація не завжди розглядається як оптимальна, тому що досліджуване товариство не використовує зовнішні джерела фінансування у своїй господарській діяльності.

2. Нормальна фінансова стійкість - запаси покриваються власним оборотним капіталом і довгостроковими кредитами банків - задається умовами:

$$\begin{cases} З_В < 0 \\ З_{ВД} \geq 0 \\ З_{ВДК} \geq 0 \end{cases} \quad (3.8)$$

3. Нестійкий (передкризовий) фінансовий стан - запаси покриваються власним оборотним капіталом, довгостроковими і короткостроковими кредитами банків - задається умовами:

$$\begin{cases} З_В < 0 \\ З_{ВД} < 0 \\ З_{ВДК} \geq 0 \end{cases} \quad (3.9)$$

Нестійкий (передкризовий) фінансовий стан характеризується порушеннями платіжної дисципліни, збоями в надходженні грошових коштів, зниженням прибутковості діяльності ПАТ «ДніпроАзот». При цьому фінансова стійкість вважається допустимою, якщо виконуються такі умови:

вартість виробничих запасів і готової продукції дорівнює або перевищує суму короткострокових кредитів банків та іншого позикового капіталу, який бере участь у формуванні запасів;

вартість незавершеного виробництва і витрат майбутніх періодів дорівнює або є меншою за суму власного оборотного капіталу.

За нестійкого (передкризового) фінансового стану зберігається можливість відновлення рівноваги платіжних засобів і платіжних зобов'язань за рахунок збільшення власного оборотного капіталу, а також додаткового залучення довгострокових кредитів банків.

4. Кризовий фінансовий стан - запаси не покриваються джерелами їх формування - задається умовами:

$$\begin{cases} Z_B < 0 \\ Z_{ВД} < 0 \\ Z_{ВДК} < 0 \end{cases} \quad (3.10)$$

Кризовий фінансовий стан характеризується наявністю простроченої кредиторської та дебіторської заборгованості, нездатністю провести розрахунки у встановлені строки. За такої ситуації рівновага платіжного балансу забезпечується за рахунок прострочених платежів з оплати праці, кредитів банку, постачальникам, бюджету тощо. За систематичного повторення такого типу фінансової стійкості ПАТ «ДніпроАзот» загрожує банкрутство.

П'ятий етап. Розрахунок узагальнюючих показників, які характеризують динаміку фінансової стійкості.

1. Коефіцієнт забезпеченості запасів відповідними джерелами формування: визначається відношенням показника наявності відповідних джерел формування (що залежить від типу фінансової стійкості) до величини запасів.

Отже, в чисельнику: наявність власного оборотного капіталу (H_B) - якщо абсолютна фінансова стійкість; наявність власного оборотного капіталу і довгострокових кредитів банків ($H_{ВД}$) - якщо нормально стійкий фінансовий стан; загальна величина джерел формування запасів ($H_{ВДК}$) - якщо нестійкий або кризовий фінансовий стан.

2. Надлишок (+), нестача (-) відповідних джерел формування на 1 грн запасів, грн: визначається відношенням надлишку (+), нестачі (-) відповідних джерел формування (що залежить від типу фінансової стійкості) до величини запасів.

Отже, у чисельнику: надлишок (+), нестача (-) власного оборотного капіталу (Z_B) - якщо абсолютна фінансова стійкість; надлишок (+), нестача (-) власного оборотного капіталу і довгострокових кредитів банків ($Z_{ВД}$) - якщо нормально стійкий фінансовий стан; надлишок (+), нестача (-) загальної величини джерел формування запасів ($Z_{ВДК}$) - якщо нестійкий або кризовий фінансовий стан.

Під час формулювання висновків за результатами визначення типу фінансової стійкості досліджуваного підприємства слід урахувувати, що вони стосуються лише проблеми забезпеченості запасів відповідними джерелами їх формування і не можуть розповсюджуватися на інші характеристики фінансового стану.

Семінарське заняття 13

Тема 11. Економічна безпека підприємства та його антикризова діяльність як складова антисипативного менеджменту

Питання для усного опитування та дискусії

11.1. Сутність і фази розгортання кризи. Фактори, що обумовлюють виникнення кризи.

11.2. Фінансово-економічні передумови та наслідки виникнення ситуації банкрутства. Види банкрутства підприємства.

11.3. Оцінка ймовірності банкрутства як інструмент антисипативного менеджменту.

11.4. Процедура розгляду та прийняття рішення у справі про банкрутство підприємства. Черговість задоволення вимог кредиторів у процесі ліквідаційної процедури.

11.5. Особливості досудової та судової санації (фінансового оздоровлення). Зміст плану санації.

11.6. Особливості банкрутства підприємств в умовах воєнного стану.

11.7. Генезис формування та сучасне розуміння економічної безпеки підприємств, її місце і роль в системі управління підприємством.

11.8. Система показників економічної безпеки підприємства.

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: реорганізація підприємства, припинення підприємницької діяльності, ліквідація, банкрутство, санація, злиття, приєднання, поділ, відділ, перетворення, правонаступництво, ліквідаційна комісія, кредиторські вимоги, мораторій на задоволення вимог кредиторів, санаційний план, досудова та судова санація, фінансова санація, арбітражний керуючий, розпорядник майна, боржник, ліквідаційний баланс, реєстрація припинення підприємницької діяльності, податкові зобов'язання при ліквідації, звільнення працівників, соціальні гарантії,

розрахунки з кредиторами, правові наслідки припинення суб'єкта господарювання, криза, антикризова діяльність, економічна безпека, рівні економічної безпеки.

Аудиторна робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Завдання 1. ТОВ "Оріон" 15 липня було визнано банкрутом. Усі майнові права та обов'язки банкруту, а також право розпорядження його майном перейшли до ліквідаційної комісії. Ліквідаційна комісія реалізувала майно ТзОВ на суму 50,0 тис. грн .

Заборгованість ТзОВ склала:

державні та місцеві податки — 15,2 тис. грн ;

заборгованість перед працівниками (зараховані, але не виплачені заробітні плати) — 5,5 тис. грн ;

заборгованість перед кредиторами — 12,0 тис. грн , з якими вимогами кредиторів, забезпечених заставою, становлять 7,0 тис. грн ;

витрати, пов'язані з провадженням справи про банкрутство в господарському суді та роботою ліквідаційної комісії, — 2,8 тис. грн .

Завдання 2. ТзОВ "Мрія" 15 липня було визнано банкрутом. Усі майнові права та обов'язки банкруту, а також право розпорядження його майном перейшли до ліквідаційної комісії. Ліквідаційна комісія реалізувала майно ТзОВ на суму 65,0 тис. грн .

Загальна заборгованість підприємства включає:

витрати, пов'язані з провадженням справи про банкрутство в господарському суді та роботою ліквідаційної комісії — 4,5 тис. грн ;

заборгованість перед кредиторами, забезпеченими заставою, — 15,0 тис. грн ;

виплату заробітної плати працівникам, включаючи компенсацію за невикористані відпустки — 12,0 тис. грн ;

зобов'язання перед державою та місцевими бюджетами за податками та обов'язковими платежами — 18,0 тис. грн ;

борги перед постачальниками та іншими контрагентами, які не забезпечені заставою, — 9,0 тис. грн ;

штрафи, пені та неустойки за порушення договірних зобов'язань — 6,5 тис. грн ;

неповернені позики фізичним особам — 5,0 тис. грн .

Завдання: на основі чинного законодавства України встановлюється порядок погашення боргованості та розподілу витрат, отриманих від реалізації майна. Визначте, які суми будуть повністю погашені, а які залишаться непогашеними.

1.4. Самостійна робота студентів

Самостійна робота студентів є однією з форм оволодіння матеріалом із навчальної дисципліни «Економіка і фінанси підприємства». Виконання самостійної роботи дозволяє студентам розвивати самостійне мислення, поглиблювати засвоєні теоретичні знання, опанувати практичні навички в галузі екологічного управління.

Самостійна робота із навчальної дисципліни «Економіка і фінанси підприємства» складається з різних індивідуальних завдань, що виконується у межах годин, відведених для самостійної роботи навчальним планом. Студент **самостійно обирає види завдань**, залежно від цільової кількості балів

Завдання 1 (10 балів). З відкритих джерел даних⁴ знайти фінансову звітність підприємства (Баланс та Звіт про фінансові результати), заповнити таблицю 1, на її основі розрахувати показники ефективності використання майна підприємства (таблиця 2). Зробити відповідні висновки

⁴ Фінансову звітність можна знайти на офіційних сайтах акціонерних товариств, комунальних підприємств або на сайті YouControl

Таблиця 1. Динаміка та структура активів порівняльного аналітичного балансу підприємства

Статті активу	20__ р.		20__ р.		20__ р.		Темп росту 20__ р. до 20__ р., %
	тис.грн.	%	тис.грн.	%	тис.грн.	%	
1	2	3	4	5	6	7	
I. Необоротні активи у тому числі							
– основні засоби							
– нематеріальні активи							
II. Оборотні активи, у тому числі:							
– виробничі запаси							
– готова продукція							
– незавершене виробництво							
– товари							
– дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги							
– дебіторська заборгованість за розрахунками							
– грошові кошти в національній та іноземній валюті							
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття							
Баланс							

Таблиця 2 Динаміка показників ефективності активів підприємства

Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Темп росту 20__ р. до 20__ р., %
10. Вартість основних засобів на початок періоду, тис. грн.				
11. Вартість основних засобів на кінець періоду, тис. грн.				
12. Сума нарахованого зносу, тис.грн.				
13. Коефіцієнт зносу основних засобів				
14. Коефіцієнт придатності основних засобів				
15. Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.				
16. Чистий прибуток, тис. грн.				
17. Фондовіддача, грн.				
18. Фондомісткість, грн.				
19. Рентабельність/збитковість основних засобів,%				
20. Вартість оборотних активів на початок періоду, тис. грн.				
21. Вартість оборотних активів на кінець періоду, тис. грн.				
22. Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн.				
23. Коефіцієнт оборотності оборотних активів				

24. Рентабельність/збитковість оборотних активів,%				
25. Період обороту оборотних активів, днів				
26. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (обороті)				
27. Період погашення дебіторської заборгованості (днів)				
28. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (оборотів)				
29. Період погашення кредиторської заборгованості (днів)				

Завдання 2 (10 балів). З відкритих джерел даних знайти фінансову звітність підприємства (Баланс та Звіт про фінансові результати), заповнити таблицю 1, на її основі розрахувати показники ефективності використання фінансових ресурсів підприємства підприємства (таблиця 2). Зробити відповідні висновки

Таблиця 1. Динаміка та структура пасивів порівняльного аналітичного балансу підприємства

Статті активу	20__ р.		20__ р.		20__ р.		Темп росту 20__р. до 20__р., %
	тис.грн.	%	тис.грн.	%	тис.грн.	%	
1	2	3	4	5	6	7	
I. Власний капітал, у тому числі:							
статутний капітал							
нерозподілений прибуток (непокритий збиток)							
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення							
III. Поточні зобов'язання, – у тому числі:							
короткострокові кредити банків							
– кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги							
– поточні зобов'язання за розрахунками з бюджетом							
– IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття							
Баланс							

Завдання 3 (10 балів). З відкритих джерел даних знайти фінансову звітність підприємства (Баланс та Звіт про фінансові результати), проведіть порівняльну характеристику ймовірності банкрутства за трьома різними методиками та зробіть висновки.

Таблиця Порівняльна оцінка ймовірності банкрутства підприємства

Назва моделі	Математичний зміст моделі	Алгоритм розрахунку	Результати розрахунку			Характеристика фінансового стану
			202__р.	202__р.	202__р.	
1	2	3	4	5	6	7

.....						
.....						
.....						

Завдання 4 (5 балів). Визначте перелік розрахунків статей для обчислення собівартості товару/послуги в рамках обраного підприємницького проекту. (таблиця 3.) Зробіть приблизні розрахунки собівартості товару/послуги для умовного підприємницького проекту.

Статті калькуляції собівартості продукції (наприклад піцца «4 сири»)

Стаття калькуляції	Опис	Спосіб розрахунку
1. Сировина		
2.		
.....	

Завдання 5 (10 балів). Написання тез на наукову конференцію. Написання та подання тез на одну з конференцій, пов'язаною з тематикою дисципліни та освітньою програмою (пропозиції безкоштовних конференцій прикріплено в розділі «Самостійна робота студента» в Google класі). Для зарахування тез як самостійної роботи студента необхідно до завдання приєднати посилання на збірник/сертифікат про участь та публікацію (або скрін відповіді орг.комітету про прийняття тез доповідей до друку). Важливо - тези повинні бути якісними, пройти перевірку на дотримання академічної доброчесності.

Завдання 6. Участь в тренінгах. Здобувачу вищої освіти визнаються результати участі в тренінгах (у тому числі онлайн) за тематикою, пов'язаною з навчальною дисципліною, у порядку, визначеному Положенням про організацію освітнього процесу (за умови наявності сертифікату). Кількість зарахованих балів залежить від тематики та тривалості курсу (за погодженням з викладачем). Рекомендовані вебінари розміщені у Google класі «Економіка і фінанси підприємства» (код приєднання tky5xwe (1 група), go57cft (2 група)). Важливо: один і той самий курс може обрати лише 1 студент з групи. Для зарахування курсу як самостійної роботи здобувача необхідно до завдання приєднати сертифікат та скрін (скріни) особистого кабінету, що засвідчують проходження (прогрес) курсу.

1.5. Підсумковий контроль

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі екзамену. Структура екзаменаційного білету включає два теоретичних питання та задача.

1.5.1. Питання для підсумкового контролю

1. Підприємство як суб'єкт та об'єкт ринкових відносин.
2. Організаційно-економічні умови функціонування підприємств.
3. Зовнішнє середовище функціонування підприємства, його характеристика.
4. Види підприємств, їх класифікація.
5. Економічні особливості різних видів підприємств.
6. Напрями та види діяльності підприємства, права в питаннях планування та розвитку, залучення та використання ресурсів, розпорядження прибутком.
7. Поняття та склад економічних ресурсів підприємства.
8. Поняття ресурсного потенціалу підприємств.
9. Складові ресурсного потенціалу, їх взаємозв'язок та характеристика.
10. Сутність кадрового, фінансового, матеріального, репутаційного, інформаційного, управлінського, інвестиційного, інноваційного потенціалу підприємства.
11. Методичні засади оцінки ресурсного потенціалу підприємства.
12. Метод декомпозиції, метод експертної оцінки та метод вартісної оцінки в оцінюванні ресурсного потенціалу підприємства.
13. Зовнішні та внутрішні чинники впливу на формування і використання потенціалу підприємства.
14. Основні напрями підвищення ефективності ресурсного потенціалу підприємства.

15. Зміст, завдання та місце виробничої програми в системі господарських планів підприємства.
 16. Елементи формування виробничої програми підприємства.
 17. Планування виробничої програми підприємства.
 18. Маркетинговий аналіз як передумова формування програми випуску продукції.
 19. Ресурсне забезпечення виробничої програми підприємства.
 20. Поняття виробничої потужності підприємства.
 21. Систематизація видів виробничої потужності підприємства.
 22. Методичні засади визначення виробничої потужності підприємства.
 23. Динамічні показники виробничої потужності. Баланс виробничої потужності підприємства.
 24. Основні оціночні показники використання виробничих потужностей підприємства.
 25. Ліквідація диспропорцій виробничих потужностей підрозділів підприємства.
- Визначення та усунення «вузьких місць».
26. Фактори, що впливають на ефективність використання виробничої потужності. Їх класифікація і характеристика.
 27. Резерви зростання виробничої потужності підприємства.
 28. Сутність активів підприємства та їх місце в системі ресурсного забезпечення діяльності.
- Класифікація активів підприємства.
29. Поняття, склад та класифікація необоротних активів підприємства.
 30. Особливості необоротних активів підприємства як складової його ресурсів.
 31. Сутність, класифікація та особливості відтворення основних засобів підприємства.
 32. Амортизація як інструмент відтворення основних засобів та джерело формування фінансових ресурсів: поняття, методи нарахування.
 33. Методичні інструменти оцінки стану, руху та ефективності використання основних засобів підприємства.
 34. Нематеріальні активи підприємства: сутність, класифікація, призначення, особливості формування та відтворення.
 35. Оборотні активи підприємства: економічна сутність та класифікація. Поняття та особливості кругообороту оборотних активів підприємства.
 36. Сутність та методика оцінки виробничого, операційного і фінансового циклів підприємства.
 37. Запаси як складова ресурсного забезпечення підприємства: сутність, класифікація, види вартості та методи оцінювання вибуття.
 38. Дебіторська заборгованість підприємства як складова економічних ресурсів підприємства: сутність, склад, види вартості, призначення та класифікація.
 39. Сутність і класифікація грошових активів підприємства та їх еквівалентів.
 40. Методичні інструменти аналізу оборотних активів підприємства. Резерви прискорення оборотності активів підприємства.
 41. Цифровізація управління необоротними та оборотними активами підприємства.
 42. Трудові ресурси підприємства та характеристика їх видів.
 43. Принципи і завдання формування трудових ресурсів в умовах ринкової економіки.
 44. Фактори, що впливають на формування трудових ресурсів.
 45. Продуктивність праці: поняття і види. Фактори, що впливають на продуктивність праці та їх класифікація.
 46. Основні напрями підвищення продуктивності праці та ефективності трудових ресурсів підприємства.
 47. Форми мотивації праці робітників.
 48. Форми і системи оплати праці на підприємстві.
 49. Тарифна система, її зміст, призначення та використання на підприємстві.
 50. Сутність контрактної форми оплати праці.
 51. Форми додаткової заробітної плати, особливості їх застосування на підприємствах з різними формами власності.

52. Форми та системи преміювання. Соціальні виплати та пільги як стимулюючий фактор продуктивності.
53. Сучасні системи оплати праці.
54. Фінансові ресурси підприємства: сутність, склад, класифікація та джерела формування.
55. Місце фінансових ресурсів у складі ресурсів підприємства.
56. Капітал як складова ресурсів підприємства: характеристика сутності з позицій різних підходів та принципи його формування.
57. Класифікація капіталу підприємства.
58. Власний капітал підприємства: сутність, склад, класифікація, функції, відмітні особливості. Особливості формування залежно від основних характеристик підприємства.
59. Позиковий капітал підприємства: сутність, склад, класифікація, функції, відмітні особливості. Особливості формування залежно від основних характеристик підприємства.
60. Кредитування як механізм формування позикового капіталу підприємства: поняття, принципи, завдання. Особливості, форми та інструменти банківського і небанківського кредитування підприємства.
61. Поняття структури та вартості капіталу підприємства. Методичні підходи до оцінки ефекту фінансового важеля та середньозваженої вартості капіталу підприємства.
62. Методичні інструменти аналізу капіталу підприємства: поняття, завдання, етапи та основні методи. Резерви зростання капіталу підприємства.
63. Характеристика витрат, їх роль та класифікація. Поточні та капітальні витрати підприємства.
64. Поняття собівартості продукції. Показники собівартості продукції та порядок їх обчислення. Калькулювання собівартості продукції.
65. Вибір калькуляційних одиниць. Калькулювання повних витрат на виробництво продукції та послуг. Методи калькулювання собівартості.
66. Методичні інструменти аналізу поточних витрат підприємства.
67. Зміст і механізм дій виробничого левериджу.
68. Фактори, що впливають на формування поточних витрат підприємства.
69. Шляхи раціоналізації складу витрат підприємства. Резерви раціоналізації поточних витрат підприємства.
70. Доходи підприємства в системі економічних показників його діяльності. Класифікація доходів підприємства.
71. Сутність, механізм формування доходів від операційної діяльності підприємства. Фактори, що впливають на доходи від операційної діяльності.
72. Цінова політика підприємства як фактор формування його доходів від реалізації продукції: сутність та етапи розроблення. Характеристика ціноутворюючих факторів. Методи ціноутворення. Напрями забезпечення ефективності цінової політики.
73. Методичні інструменти та послідовність аналізу доходів підприємства.
74. Планування доходів підприємства: поняття, завдання і послідовність.
75. Поняття та класифікація резервів зростання доходів підприємства.
76. Поняття, види та класифікація фінансових результатів діяльності підприємства.
77. Місце прибутку в системі економічних показників діяльності підприємства. Сутність, функції та значення прибутку, джерела його утворення.
78. Механізм формування чистого прибутку підприємства у взаємозв'язку з основними видами його діяльності.
79. Економічна сутність та застосування в аналізі діяльності підприємства показників ЕВІТ та ЕВІТДА. Сутність рентабельності підприємства та моделі її оцінки (ROA, ROE, ROI)
80. Методичні інструменти та послідовність аналізу прибутку підприємства.
81. Оцінка взаємозв'язку витрат, обсягу реалізації та прибутку (CVP-аналіз).
82. Обґрунтування прибутку на плановий період: завдання та методичний інструментарій.
83. Резерви зростання прибутку підприємства: поняття, класифікація, методика оцінки.
84. Використання чистого прибутку підприємства.

85. Поняття фінансово-майнового стану підприємства, мета і завдання його дослідження. Основні елементи, що визначають фінансово-майновий стан підприємства.
86. Поняття та методи оцінки фінансово-майнового стану підприємства.
87. Сутність понять ліквідності та платоспроможності підприємства. Показники оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства.
88. Сутність поняття фінансової стійкості підприємства. Класифікація фінансової стійкості підприємства. Показники оцінки фінансової стійкості підприємства.
89. Показники оцінки рентабельності діяльності підприємства.
90. Показники оцінки ділової активності підприємства.
91. оцінювання фінансово-майнового стану підприємства.
92. Інтегральна оцінка фінансово-майнового стану підприємства.
93. Сутність і фази розгортання кризи. Фактори, що обумовлюють виникнення кризи.
94. Фінансово-економічні передумови та наслідки виникнення ситуації банкрутства.
95. Методичні підходи до визначення ймовірності кризи на підприємстві.
96. Інститут банкрутства: сутність, цілі та завдання.
97. Черговість задоволення вимог кредиторів у процесі ліквідаційної процедури.
98. Цілі та форми санації. Відмітні особливості досудової та судової санації (фінансового оздоровлення). Зміст плану санації. Класифікація санаційних заходів.
99. Генезис формування та сучасне розуміння економічної безпеки підприємств, її місце і роль в системі управління підприємством.
100. Методи моніторингу економічної безпеки підприємства. Механізми забезпечення економічної безпеки підприємства.

1.5.2 Приклад екзаменційного білету

1. Підприємство як статутний суб'єкт господарювання, основні ознаки, функції та напрями діяльності підприємства.
2. Сутність, значення, види, механізм утворення та розподілу прибутку.
3. Задача. Виробнича потужність підприємства на початок планового періоду становила 4500 млн. грн. Реконструкція, що завершиться 1.06.05., збільшить виробничу потужність на 600 млн. грн. Планується вибуття зношених основних фондів з 15.10.05., що зменшить потужність на 150 млн. грн. Коефіцієнт використання виробничої потужності – 0,91.
Визначити середньорічну та вихідну виробничу потужність, а також можливий випуск продукції.

2. Схема нарахування балів

2.1. Нарахування студентам балів за результатами навчання здійснюється за схемою, наведеною на рис.

Рис. 2.1. Схема нарахування балів студентам за результатами навчання

2.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій з навчальної дисципліни «Економіка і фінанси підприємства», обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатками 1 і 2 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова.

З навчальної дисципліни «Економіка і фінанси підприємства» передбачено проведення 13 лекційних занять за денною формою навчання.

Отже, студент може набрати під час лекцій таку кількість балів:

№ з/п	Форма навчання	Кількість лекцій за планом	Кількість відвіданих лекцій												
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1.	Денна	13	0,8	0,7	0,8	0,8	0,7	0,8	0,8	0,8	0,7	0,8	0,8	0,7	0,8

2.3. З навчальної дисципліни «Економіка і фінанси підприємства» передбачено проведення 13 семінарських занять за денною формою навчання.

За результатами семінарського (практичного, лабораторного) заняття кожному студенту до відповідного документа обліку успішності виставляється кількість балів від 0 до 5 числом, кратним 0,5, яку він отримав протягом заняття.

Критерії поточного оцінювання знань студентів наведені у п. 4.3.8. Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права (затвердженого 29 травня 2017 року, протокол № 14).

2.4. Перерозподіл кількості балів в межах максимально можливої кількості балів за самостійну роботу студентів та виконання індивідуальних завдань, наведено в наступній

таблиці:

Розподіл балів за самостійну роботу з навчальної дисципліни «Економіка і фінанси підприємства»

№ з/п	Завдання	Усього балів
1.	Максимальна кількість балів за завдання 1-3, 5	10
2.	Максимальна кількість балів за завдання 4	5
4.	Участь у тренінгах (за умови наявності сертифікату).	Кількість зарахованих балів залежить від тематики та тривалості курсу
	Усього балів	20

2.5. За семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового екзамену з навчальної дисципліни «Економіка і фінанси підприємства», студент денної форми навчання може максимально одержати 30 балів. Шкала визначення кількості балів та критерії оцінювання знань студентів за результатами семестрового контролю, подана у табл. 4.8 Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права.

3. Рекомендовані джерела

3.1. Основні джерела

1. Блонська В.І. Економіка підприємства: теорія і практикум : навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів галузі знань «Економіка та підприємництво» / В.І. Блонська [та 8 інших] ; за редакцією Н.Г. Міценко, О.І. Яценко ; Укоопспілка. Львів: Видавництво «Магнолія 2006», 2019. 688 с.
2. Бойчик І.М. Економіка підприємства: підручник. К.: Кондор -Видавництво, 2016. 378 с.
3. Гусева О.Ю., Воскобоева О.В., Хлевицька Т.Б., Голобородько А.Ю., Ромащенко О.С. Економіка підприємства: навчальний посібник. Київ: Державний університет телекомунікацій, 2020. 215 с.
4. Економіка підприємства: підручник / І. Г. Волинець, Л. С. Громко, В. Л. Загоруйко та ін. ; за заг. ред. Л. Г. Ліпич ; Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк : Вежа-Друк, 2021. 768 с.
5. Економіка підприємства : навч. посіб. / Н. Б. Юрченко, Р. С. Кравчук, І. Б. Запужляк, І. І. Василик. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2018. 377 с.
6. Економіка підприємства. Теорія : навчальний посібник / В.І. Захарченко, М.М. Меркулов, О.В. Балахонова ; Міністерство освіти і науки України, Одеський національний політехнічний університет імені І. Мечникова, Одеський національний політехнічний університет, Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ. Львів: Видавництво «Магнолія 2016», 2019. 323 с.
7. Економіка підприємства: навчальний посібник / укладачі: Н.В. Романченко, Т.В. Кожемякіна, К.В. Пічик ; Національний університет "Києво-Могилянська академія". Київ: НаУкма, 2018. 302 с
8. Економіка підприємства: навчальний посібник для студентів усіх форм навчання спеціальності 051 «Економіка» / П.М. Коюда, О.В. Степанова ; Міністерство освіти і науки України, Харківський національний університет радіоелектроніки. Харків. ХНУРЕ. Частина 2. 2018. 192 с.
9. Економіка підприємства: теорія і практикум : навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів галузі знань «Економіка та підприємництво» / В.І. Блонська [та 8 інших] ; за редакцією Н.Г. Міценко, О.І. Яценко ; Укоопспілка. Львів: Видавництво «Магнолія 2006», 2019. 688 с.

10. Економіка та організація підприємницької діяльності: навч. посіб / За заг. ред. д.е.н. Н. В. Сментини. К: ФОП Гуляєва В.М, 2019. 320 с.
11. Економіка і бізнес: підручник / за ред. д.е.н., проф. Л. Г. Мельника, д.е.н., проф. О. І. Карінцевої. Суми: Університетська книга, 2021. 316 с
12. Економіка підприємства / Л.Л. Лазебник, В.В. Гурочкіна, Л.В. Слюсарева та ін.; за заг. ред. Л.Л. Лазебник. Ірпінь : Університет ДФС України, 2021. 426 с
13. Економіка підприємства: підручник / під заг. ред. д.е.н., проф. Ковальської Л.Л. та проф. Кривов'язюка І.В. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2020. 620 с.
14. Економіка підприємства: навчальний посібник / О.І. Лисак, Л.О. Андрєєва, Л.О.Болтянська. Мелітополь: Люкс, 2020. 272 с.
15. Економіка та фінанси підприємства: конспект лекцій : навчальний посібник для студентів спеціальності 073 «Менеджмент», освітньо-професійних програм «Менеджмент і бізнес-адміністрування», «Менеджмент інвестицій та інновацій», «Менеджмент міжнародного бізнесу», «Логістика» першого бакалаврського рівня вищої освіти / КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад. О. В. Гук. Електронні текстові дані (1 файл: 2,44 Мбайт). Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020. 166 с.
16. Економічна безпека підприємства: навчальний посібник до виконання практичних занять та реферату [Електронний ресурс] : навч. посіб. для студ. денної та заочної форм навчання першого бакалаврського рівня вищої освіти спеціальності 051 «Економіка» освітньо-професійної програми «Економіка і бізнес» / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; уклад.: М. В. Шашина. С. О. Тульчинська Електронні текстові дані (1 файл: 208 Кбайт). Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2023. 70 с.
17. Захарченко В.І., Меркулов М.М., Балахонова О.В. Економіка підприємства. Теорія : навчальний посібник. Міністерство освіти і науки України, Одеський національний політехнічний університет імені І. Мечникова, Одеський національний політехнічний університет, Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ. Львів: Видавництво «Магнолія 2016», 2019. 323 с.
18. Іванілов О. С. Економіка підприємства: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 728 с.
19. Куцик В. І., Кузьма Х. В. Економіка підприємства: конспект лекцій. Львів : видавництво Львівського торговельно-економічного університету. 2022. 252 с
20. Марусяк Н.Л. Фінанси підприємства: навчальний посібник. Міністерство освіти і науки України, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Чернівці: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2019. 131 с.
21. Мацибора В.І., Збарський В.К., Мацибора Т.В. Економіка підприємства: навчальний посібник. 3-те вид. перероб. К.: Каравела, 2022. 320 с.
22. Основи підприємницької діяльності : підручник / за редакцією д.е.н., проф. В. М. Марченко. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського. Вид-во «Політехніка», 2022. 515 с.
23. Основи підприємницької діяльності: конспект лекцій : навч. посіб. для студ. денної та заочної форм навчання першого бакалаврського рівня вищої освіти спеціальності 051 «Економіка» освітньо-професійної програми «Економіка бізнес-підприємства» / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; уклад.: С.В. Поліщук, О.П. Кавтиш. Електронні текстові дані (1 файл: __ Кбайт). Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 153 с.
24. Петрович Й. М. Створення і функціонування суб'єктів підприємництва : навч. посіб. К. : Ліра-К, 2015. 256 с.
25. Рудюк Л. В. та ін. Фінанси підприємств : навч. посіб. / за наук. ред. О. В. Захарчука. Київ, Ун-т «Україна», 2021. 288 с.
26. Фінанси підприємств: розрахункова робота: навч. посіб. для здобувачів ступеня бакалавра за освіт. програмою «Економіка і бізнес» спец. 051 «Економіка» / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; уклад.: О. В. Костюнік, С. О. Тульчинська, О. С. Солосіч. Електрон. текст. дані (1 файл). Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2024. 51 с.
27. Фінанси підприємств: підручник. К.: Видавничий дім «Кондор»,. 2020. 340 с.\.
28. Шарко М.В., Мешкова-Кравченко Н.В., Радкевич О.М. Економіка підприємства: навчальний посібник. 2024. 436 с.

3.2. Допоміжні джерела

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18 жовтня 2018 року № 2597-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>
3. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>
4. Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JH6YF00A>
5. Про затвердження Порядку проведення оцінки фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту, реалізація якого передбачається на умовах фінансової самоокупності, а також визначення виду забезпечення для обслуговування та погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій, обслуговування якої здійснюватиметься за рахунок коштів бенефіціара: Наказ Міністерства Фінансів України від 14.07.2016 № 616. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1095-16#Text>
6. Про затвердження Порядку проведення аналізу фінансово-господарського стану суб'єктів господарювання щодо наявності ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, незаконних дій у разі банкрутства: Наказ Міністерства Юстиції України від 10.09.2020 № 3105/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0872-20#Text>
7. Цілі сталого розвитку. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku>
8. Критичний аналіз методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства. URL: https://pravojustice.eu/storage/app/media/critical_analysis_methodological_recommendations.pdf
9. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=111503bd-ca7f-4dee-b07c-cb6c2aa28e03&title=MetodichniRekomendatsiiSchodoViiavlenniaOznakNeplatospromozhnost>
10. Хома І.Б. Формування та використання систем діагностики економічної захищеності промислового підприємства: монографія. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2019. 503 с.
11. Черевко О.В. Управління системою економічної безпеки суб'єктів господарювання : обліково-аналітичне забезпечення : монографія / Черевко О.В., Мігус І.П. Черкаси : ПП Чабаненко Ю.А. Черкаси, 2019. 198 с.
12. Пунда О.О., Арзянцева Д.А., Захаркевич Н.П. Теоретична сутність та компонентна структура інтелектуального капіталу підприємства. *Наука технології інновації*. № 3 (19)/2021. С. 10-19.
13. Арзянцева Д.А., Пунда О.О. Особливості застосування процедури банкрутства у період дії воєнного стану. *Збірник наукових праць. «Приватне право і підприємництво»*. 2023. Випуск 23. С.228-234. <https://doi.org/10.32849/2409-9201.2023.23.27>
14. Арзянцева Д.А., Пунда О.О. Арбітражний керуючий як суб'єкт забезпечення таємниці в процесі провадження у справі про банкрутство. *Наука і техніка сьогодні. Серія «Право»*. 2023. №11 (25). С. 193- 202. [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-11\(25\)-193-202](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-11(25)-193-202).
15. Арзянцева Д.А., Захаркевич Н.П., Іжевський П.Г., Крушинська А.В. Використання штучного інтелекту в процесі ухвалення управлінських рішень на підприємстві. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. № 6(34). С.713-25 <http://repository.vsau.org/getfile.php/36712.pdf>
16. Arziantseva, D.A., Krushinska, A.V., Zakharkevych, N.P., Modern Tools for Planning Manager's Working Time in the Context of the Digital Economy. *SCIENTIFIC JOURNAL HE-SS in Ostroleka*. 2024. No. 4 (55). pp. 11-23 URL: <https://ojs.wsa.edu.pl/index.php/sj-economics/article/view/663>

17. Арзянцева Д.А., Захаркевич Н.П. Екосистемний концепт забезпечення розвитку суб'єктів господарювання на засадах концепції «Індустрія 4.0». *Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики*: Матеріали дванадцятої міжнар. наук.-практ. конф., 8 вересня 2023 р. Одеса: ОНЕУ, 2023. С. 92-94

4. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Prometheus. URL: <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/kubernetes-basics/>
2. EdEra. URL: <https://ed-era.com/>
3. YouControl - українська аналітична онлайн-система для бізнесової аналітики. URL: <https://youcontrol.com.ua/>
4. Опендатабот – дані бізнесу. URL: <https://opendatabot.ua/>
5. Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України. URL: <https://www.smida.gov.ua/>
6. Веб-портал Eurostat - European Commission. URL: <http://ec.europa.eu>
7. YEP Incubator. URL: <https://www.yepworld.org/>
8. Coursera. URL: <https://www.coursera.org/>
9. Дія.Бізнес Старт. URL: <https://business.diiia.gov.ua/>
10. Український фонд стартапів. URL: <https://usf.com.ua>
11. Business Model Canvas Template. URL: <https://www.altexsoft.com/business-model-canvas-template-online/>